

НАВУКА Ў АСОБАХ

"НАПЕРАДЗЕ ЯШЧЭ ДАРОГА"

НАТАТКІ Леаніда ЛЫЧА 3 НАГОДЫ 60-годдзя
АКАДЭМІКА Міхася КАСЦЮКА

3—4 стар.

СПАДЧЫНА

ТАЯМНІЦЫ ПОЛАЦКАГА ЛЕТАПІСУ

4—5 стар.

СА СКАРБАЎ
НАЦЫЯНАЛЬНАЙ БІБЛІЯТЭКІ

5 стар.

ПРАДСТАЎЛЯЕ "LA SANDR"

МАСТАК Васіль ХМЯЛЕЎСКІ

5 стар.

"ПОЎНАЕ ЗАЦЬМЕННЕ МЕСЯЦА"

АПАВЯДАННЕ
Юрыя СТАНКЕВІЧА

7 стар.

ДЗІЦЯЧАЯ ЧЫТАНКА

8 стар.

АГУЛЬНАЯ БЕЛАРУСКАЯ ГАЗЕТА

РАСПАЎСЮДЖВАЕЦЦА Ў 48 КРАІНАХ

Голас Радзімы

29 сакавіка 2000 года
Цана 70 рублёў

№ 13 (2675)

Штотыднёвая газета для суайчыннікаў за межамі Беларусі

Выдаецца з 6 красавіка 1955 года

БЕЛАРУСЬ — РАСІЯ

БУДУЧЫНЯ ІНТЭГРАЦЫІ ЗАЛЕЖЫЦЬ АД ВЫНІКАЎ ВЫБАРАЎ У РАСІІ

Нягледзячы на тое, што Мінск у апошнія два-тры тыдні наведалі некалькі расійскіх высокапастаўленых чыноўнікаў, можна гаварыць, што пасля абмену ратыфікацыйнымі граматамі і ўступлення ў сілу Дагавора аб стварэнні Саюзнай дзяржавы паміж Беларуссю і Расіяй у інтэграцыйных ініцыятывах наступіла працяглая паўза. І Расія, і Беларусь зараз знаходзяцца ў чаканні. У абедзвюх краінах разумеюць, што ўнутраная і знешняя палітыка ў Расіі, у тым ліку і ў адносінах да Беларусі, будзе залежаць ад таго, хто стане паўнапраўным гаспадаром Маскоўскага Крамля. Такім чынам, будучыня інтэграцыі больш-менш праяснена толькі ў красавіку-маі гэтага года, калі новы расійскі прэзідэнт зможа публічна аб'явіць сваю праграму і свае палітычныя погляды.

Што да расійскага боку, то трэба прызнаць: беларуская тэма для маскоўскіх палітыкаў ніколі не была дамінуючай. Але паколькі Беларусь сама настойліва падкрэслівае, што хоча быць партнёрам, Расія не можа гэтага не заўважаць. Праўда, расіянам хочацца зрабіць так, каб супрацоўніцтва з Мінскам мела выгаду і нічога пры гэтым не каштавала. Такі, мякка кажучы, спажывецкі інтарэс ярка прадэманстравана ў візіт у Мінск першага віцэ-прэм'ера ўрада — міністра фінансаў Расіі Касьянава і старшыні Цэнтральнага банка Расіі Герашчанкі. Гэтыя спадары прыязджалі ў Беларусь, каб абмеркаваць праблемы, звязаныя

з заснаваннем адзінай грашовай зоны, што прадугледжана ў Дагаворы аб стварэнні Саюзнай дзяржавы.

Расія прапануе ўвесці на тэрыторыі Беларусі расійскі рубель у якасці агульнай валюты. Беларусь жа дайшла да таго, што згаджаецца з гэтай прапановай, але пры той умове, што Нацыянальны банк Беларусі рэальна зможа ўплываць на фінансавую сітуацыю і Беларусь будзе мець уласны эмсійны цэнтр. Зразумела, Расія не згодная дзяліцца стратэгічнымі паўнамоцтвамі на выпуск грошай. Пераход Беларусі на расійскі рубель (а валюта краіны заўсёды з'яўляецца важным элементом яе дзяржаўнасці) ужо дае падставы гаварыць пра страту суверэнітэту Беларусі. Калі ж краіна згодзіцца на ўсе ўмовы, якія прапануе расійскі бок, то Беларусь у такім разе ўвогуле аказваецца цалкам падпарадкаванай і залежнай.

У той жа час эканамічнае становішча Беларусі настолькі складанае, што дзяржава не мае сродкаў для стабілізацыі сваёй валюты. Дарэчы, калі б Беларусь мела ўласную стабільную, то, думаю, пытанне аб адзінай валюце ўвогуле не паўстала б. Расія ж пакуль адмаўляе Беларусь у крэдыце для стабілізацыі беларускага рубля. Пра гэта і паведаміў Міхаіл Касьянаў у Мінску.

(Заканчэнне на 2-й стар.).

"МІС-БРЭСТ"

Лаўры еўрамадэлі не спакусілі брэсцкую дзяўчыну Алу Кеба, якая неаднойчы перамагала на конкурсах прыгажосці. Нягледзячы на тое, што была "Міс-Брэст" і лепшую фотамадэль горада літаральна засыпалі запрашэннямі розных фірмы і агенцтвы моды, Ала не пакінула родны горад, выбраўшы для сябе звычайны лёс жонкі і маці. Яна шчаслівая, што гадуе дачушку Хрысціну.

Фота Рамана КАБЯКА.

УДАКЛАДНЕННЕ

Шаноўныя калегі!

Даводзім да вашага ведама інфармацыю пра тэрміны і тэматычныя накірункі III Міжнароднага кангрэса беларусістаў

Першая (вясенняя) сесія (22—24 мая)
"Беларусь і сусветная супольнасць: узаемадзеянне і ўзаемаўзбагачэнне культур (Да 2000-годдзя хрысціянства)"

Секцыі і "круглыя сталы":
● Хрысціянства і Беларусь (праводзіцца сумесна з Дзяржаўным камітэтам па справах рэлігій і нацыянальнасцей Беларусі); ● Францыск Скарына і еўрапейская культура (Да 510-годдзя з часу нараджэння ўсходнеславянскага асветніка-першадрукара); ● Беларусь і Расія; ● Беларусь і Украіна; ● Беларусь і Польшча; ● Беларусь і краіны Балтыі; ● Беларусь і непамежныя краіны Цэнтральнай і Заходняй Еўропы; ● Беларусь і краіны іншых кантынентаў; ● Прадметныя "круглыя сталы" (літаратура, мовазнаўства, сацыялінгвістыка, гісторыя, культуралогія і інш.).

Другая (асенняя) сесія (26—27 верасня)
"Беларуская культура ў дыялогу цывілізацый"

Секцыі:
● Сінтэз усходніх і заходніх традыцый у літаратуры і мастацтве Беларусі; ● Дыялог як сродак вырашэння супярэчнасцей паміж нацыянальна-культурнымі і рэлігійнымі супольнасцямі Беларусі; ● Роля беларускай дыяспары ў дыялогу цывілізацый.
Праграма кангрэса на WEBсайце ГА "Маб".
Бюро камітэта ГА "Маб".

СПОРТ

НАСТОЛЬНЫ ТЭНІС. Атрымаўшы пераканаўчую перамогу ў фінальным матчы Еўрапейскай жаночай лігі над спартсменкамі з Бельгіі з лікам 4:0, нацыянальная жаночая зборная Беларусі па настольнаму тэнісу заваявала пучэйку ў супердывізіён. У наступным сезоне беларускія бальельшчыкі змогуць назіраць за гульнёй нашых дзяўчат у вышэйшай лізе еўрапейскіх каманд.

Каця МАЗАКОВА.

Майстар спорту міжнароднага класа Таццяна КАСТРОЛІНА.

"ГОЛАСУ РАДЗІМЫ" -45

РАСІЯ

Што магу сказаць пра "Голас Радзімы" па праву чытача з немалым стажам? Можна найперш — аб тым, што мой нацыяналістычны (чытай, патрыятычны) імпат не раз спатоліваўся на старонках "Голасу Радзімы". Спрыяў творчаму нераўнадушшу і тагачасны галоўны рэдактар Вацлаў Мацкевіч (быў рэдактарам газеты з 1969 па 1998 год). З ім пазнаёміўся ў польскім Любліне, на канцэрце Беларускага дзяржаўнага хору на чале з Міхасём Дрынеўскім пад завяршэнне Дзён беларускай літаратуры ў Польшчы (кастрычнік 1982).

Першая публікацыя — гутарка дыпламата (я працаваў тады ў Варшаве) з польскім пісьменнікам і дзяржаўным дзеячам Юзафам Озгай-Міхальскім — пра нашых волатаў Янку Купалу, Якуба Коласа, пра самабытную, трывучую культуру беларусаў.

Мы неяк адразу пранікліся ўзаемным даверам з Вацлавам Мацкевічам. Абцяжараны, як мабыць кожны казённы (афіцыйны) дзеяч, мноствам клопатаў ды засцярог (прасвятляць суродзічаў замежных у дасканаласці савецкага, а цяпер "беларускага" ладу — не жартачкі...), ён, тым не менш, скрозь заставаўся глыбока перакананым, арганічным беларусам, даволі "вычулёным" на паўсядзённы пульс (і арытмію!) нашага нацыянальнага жыцця. Гэтымі далікатна прыхаванымі ў сабе якасцямі, відаць, і прыцягваў аўтарскае кола. За ўсіх не скажу, але сваё жаданне штось набалелае сказаць на старонках "Голасу" спаталіў. І пэўна не я адзін.

Успамінам сваім настальгічным ані кропелькай не хацеў бы паменшыць старанні новае, маладзейшае вахты ў "Голасе Радзімы". Прыкметна прыбыло газеце творчае дынамікі, інфарматыўнасці, якасна змяніўся агульны дызайн выдання. Тыднёвік не проста доўжыць, але ўзмацняе, завастрае бачанне спакоўнае Беларускай ідэі ў гэтым сэнсе прыкметна павышае свой статус да агульнабеларускага. Словам, не задавайцеся і рупіцеся далей.

Наконт практычных прапаноў. Лёгка быць збоку мудрым ды раіць... І ўсё ж адно пажаданне выкажу. А чаму б не пачаць на старонках (прыкладам, на апошняй) рубрыку нахшталт кніжнае паліцы — рэгулярна інфармаваць чытачоў хаця б пра найбольш істотныя беларусазнаўчыя выданні (кнігі, прыкметныя артыкулы ў прэсе). Справа для рэдакцыі не з самых працаёмкіх, затое для нас, аддаленых ад Радзімы, у інфармацыйным сэнсе амаль што "блакаднікаў", — была б падмога, мяркую, бяспечная.

Аляксей КАЎКА,
супрацоўнік Інстытута
славяназнаўства.

г. Масква.

МІНСК, ЗАХАРАВА, 28. ДОМ ДРУЖБЫ

У парку імя Горкага ў Мінску ўшаноўвалі святога Патрыка. Гэта нацыянальнае свята Ірландыі другі раз праводзіць у беларускай сталіцы таварыства "Беларусь—Ірландыя".

Фота Мікалая ПЯТРОВА.

БЕЛАРУСЬ — РАСІЯ

ЗАЎТРА ПАЧЫНАЕЦЦА СЁННЯ

У Мінску адбылося сумеснае пасяджэнне калегіі Міністэрства замежных спраў Расійскай Федэрацыі і Рэспублікі Беларусь.

БелТА.

БУДУЧЫНЯ ІНТЭГРАЦЫІ ЗАЛЕЖЫЦЬ АД ВЫНІКАЎ ВЫБАРАЎ У РАСІІ

Пачатак на 1-й стар.

Пра сапраўдны адносінны расійскага боку да інтэграцыйных памкненняў сведчыць той факт, што да гэтага часу Дзяржаўная дума Расіі не сфарміравала састаў дэлегацыі для работы ў Парламенцкім сходзе Саюза Беларусі і Расіі. Па гэтай прычыне сход вось ужо паўгода не можа сабрацца. Такім чынам, дагэтуль не зацверджаны саюзны бюджэт на 2000 год, якім два мінулыя гады так ганарыліся і беларускія, і расійскія парламентарыі.

Увогуле складваецца сітуацыя, калі, нягледзячы на існаванне вялікай колькасці дакументаў, пакуль няма ні самой Саюзнай дзяржавы, ні яе паўнаценных кіруючых органаў. Паўнамоцны прадстаўнік беларускага Прэзідэнта віцэ-прэм'ер урада Леанід Козік нядаўна, выступаючы перад журналістамі, паведаміў, што блытаніна ў назвах беларуска-расійскага ўтварэння адбываецца па той прычыне, што Дагавор аб стварэнні Саюзнай дзяржавы падпісаны, але паранейшаму дзейнічаюць рабочыя органы Саюза.

Праўда, што да работы кіруючых органаў, то, акрамя парламента, непаўнаценныя пакуль застаецца і Вышэйшы савет. У яго састаў павінны ўваходзіць прэзідэнт, прэм'еры і кіраўнікі палат парламентаў. У Расіі ж часова не было прэзідэнта, а ў Беларусі — прэм'ер-міністра. Дарэчы, яшчэ не адбылося ніводнага пасяджэння і саюзага Савета Міністраў, які часова ўзначальвае Міхаіл Касьянаў. Прынамсі, і з Пастаянным камітэтам Саюзнай дзяржавы не ўсё зразумела. Прызначаны яго Генеральным сакратаром былы кіраўнік справам прэзідэнта Расіі Павел Барадзін мае праблемы са швейцарскай Фемідай, таму зараз не надта займаецца публічнай палітыкай.

Такім чынам, кропкі над "і" ў беларуска-расійскай інтэграцыі павінны расставіць выбары ў Расіі. Але іх вынікі прагназаваліся з высокай доляй упэўненасці. Многія назіральнікі называлі прэзідэнтам Уладзіміра Пуціна.

Адстаўка прэзідэнта Барыса Ельцына і змена дэкарацыі на расійскай палітычнай сцэне паставілі ў няёмкае становішча беларускія ўлады. Прынцыпова змянілася расстаноўка сіл і ролей у беларуска-расійскіх стасунках. У такім становішчы ініцыятыва рэзка перайшла да расійскага боку. Нават самыя кансерватыўныя беларускія палітыкі прызнаюць, што пры Ельцыне можна было кантраляваць сітуацыю. Таму размовы пра ін-

тэграцыю ў той час былі бясконцымі і не абавязкова прадугледжвалі рэальныя дзеянні.

Фігура Пуціна, як палітыка жорсткага і недвухсэнсоўнага, наводзіць на думкі аб тым, што інтэграцыя можа набыць нечаканы паварот. Напрыклад, беларускаму кіраўніцтву, якое настойліва дэманструе жаданне да яднання з Расіяй, можа быць прапанаваны канкрэтны выбар: адкінуць проста размовы пра інтэграцыю і сапраўды аб'яднацца ў адну дзяржаву ці заняцца нармальным супрацоўніцтвам, усведамляючы, што кожная з дзяржаў мае свае інтарэсы, якія не абавязкова супадаюць.

Гэта разумеюць не толькі афіцыйныя ўлады, але і грамадская супольнасць Беларусі. Напрыклад, беларуская інтэлігенцыя адчула, што кіраўніцтва краіны, працягваючы ранейшыя інтэграцыйныя ініцыятывы, гуляе тым самым у небяспечную гульню, каной якой можа стаць страта незалежнасці і суверэнітэту Беларусі. Многія вядомыя грамадскія дзеячы выступілі з прапановай правесці Другі ўсебеларускі з'езд. У сувязі з гэтым нельга не ўспомніць той факт, што першы з'езд праводзіўся ў 1917 годзе, калі над незалежнасцю Беларусі таксама нависла сур'езная небяспека.

Здаецца, і ўлады зразумелі, што толькі ўсходні вектар знешняй палітыкі мае істотныя недахопы, і спрабуюць наладзіць нармальныя адносіны з заходнімі краінамі. Як адзін з такіх крокаў можна лічыць абвешчэнне аб пачатку шырокага грамадска-палітычнага дыялога ў краіне.

Юрась ЛЯШКЕВІЧ.

ЖЫЦЦЁВЫЯ СЮЖЭТЫ

ЯНА прачнулася ад нязвыклага шуму за акном. І не адразу разабралася, што гэта такое. Па металічнай стужцы на знешнім баку падаконніка нешта раз-пораз пастуквала: ці то снег, ці то дождж.

Пачало віднець. Еўдакія Лявонцьеўна больш заснуць не магла. Але і ўставаць не хацелася. Згадалася родная вёска на Смаленшчыне, дзе прайшло яе дзяцінства. Было яно цяжкім, абпаленым вайной, галодным, халодным. Бацька загінуў на фронце. Маці памерла ад тыфу. Ад яго ж памерлі і двое дзяцей з ямі.

Тыя гады пякучым болем адгукаюцца і сёння ў сэрцы Еўдакіі Лявонцьеўны. Ёй ішоў толькі сё-

ДЗЕЦІ ПАВІННЫ ВЕДАЦЬ, ШТО ІХ ЛЮБЯЦЬ

У грамадскім прэс-цэнтры Дома прэсы прайшла прэс-канферэнцыя "Сучасная сістэма адукацыі. Школьныя нагрукі і праблемы псіхічнага здароўя дзяцей".

Гутарка не абмяжоўвалася толькі праблемамі вучняў, а тычылася псіхічных захворванняў сярод дзяцей у цэлым. У Беларусі жыве два мільёны дзяцей і падлеткаў. У 1998 годзе прынята дзяржаўная праграма "Дзеці Беларусі", а летась — "Закон аб псіхіятрычнай дапамозе". У Мінскім медыцынскім інстытуце адноўлены педыятрычны факультэт.

Стан здароўя дзяцей вылікае заклапочанасць: усяго 32,5 працэнта адносяцца да першай групы здароўя (практычна здаровыя), 56,3 — да другой і 11,2 — да трэцяй і чацвёртай.

Аналіз псіхіятрычных хвороб сведчыць, што іх колькасць сярод дзяцей расце. У Беларусі 44 779 псіхічна хворых дзяцей і падлеткаў. Толькі за бягучы год упершыню па псіхатэрапеўтычную дапамогу звярнулася 10 525 чалавек.

Захворванні эндакрынай сістэмы павялічыліся ў параўнанні з мінулымі гадамі ў тры разы. Летась 245 дзяцей спрабавалі скончыць жыццё самагубствам. Як сцвярджае галоўны дзіцячы псіхіятр Міністэрства аховы здароўя Беларусі Наталля Грыгор'ева, усе дзеці выратаваныя.

Доктар акрэсліла прычыны росту захворванняў. Першая — цяжкая эканамічная сітуацыя ў краіне. З-за яе ў большасці беларускіх сем'яў і бацька, і маці працуюць поўны дзень. І пры гэ-

тым дзеці не атрымліваюць якаснага, збалансаванага харчавання. У выніку моцнай загрузанасці жанчыны перажываюць псіхічны, фізічны ціск, што адбіваецца на дзецях.

Другая — у сем'ях не рэдкасць алкагалізм, насілле (як правіла, з боку мужа). Расце колькасць разводаў (у год яна перавышае лічбу заключаных шлюбаў). Па прычыне вышэйсказанага шмат дзяцей жыве ў стрэсавай сітуацыі.

Яшчэ цяжэй тым, хто выходзіць з дзіцячых дамаў і інтэрнатаў. 51 працэнт дзяцей (на Беларусі больш за 12 тысяч сірот) маюць захворванні нервовай сістэмы. Такія дзеці ў першую чаргу належаць да групы рызыкі: ім аб'ектыўна нестae эмацыянальнай падтрымкі ў жыцці, што вылікае псіхічную нястасць.

Грамадства зацікаўлена ў прафілактыцы псіхічных захворванняў, своечасовым іх выяўленні і якасным лячэнні. І справа не толькі ў гуманнасці. Спецыялісты сцвярджаюць: калі дзіця расце ў неспрыяльных умовах, у яго з'яўляецца пачуццё неабароненасці, агрэсіўнасці, накіраванай на наваколны свет. Дадаўце сюды небяспеку сутыкнення з алкагалізмам ці наркаманіяй і зразумееце, што вышэйсказанае ўплывае на рост злачыннасці. Таму так важна, каб для дзяцей з псіхічнымі парушэннямі існавалі добрыя школы, дзе б з іх не рабілі непаўнаценных, а некарэабілітавалі. Дарэчы, ёсць ужо прыклады інтэграванага навучання дзяцей з некаторымі

парушэннямі псіхікі ў звычайных школах.

Па сцвярджэнню Наталлі Грыгор'евай, 35 працэнтаў дзяцей ва ўзросце 6—7 гадоў, якія вучацца ў сярэдняй школе, не дасягаюць школьнай сталасці. Таму сярод іх расце неспыховасць і як вынік — неўрозы. Фарміруецца неадэкватнасць паводзін. Школьныя праграмы перанасычаныя ўжо ў пачатковай школе. У класах навучаецца да 40 чалавек. Старшакласнікі маюць па 7—8 урокаў. Затым павінны выконваць хатнія заданні, што з'яўляецца звышнагрузкай. Здароўе прыносіцца ў ахвяру адукацыі. Наталля Грыгор'ева паведаміла, што, з аднаго боку, Міністэрства аховы здароўя і адукацыі супрацоўнічаюць — гэта значыць, праводзяцца розныя сумесныя пасяджэнні. З другога ж, праграма для шасцігадовых дзяцей была ўведзена без кансультацыі з медыкамі. Цяпер яны канстатуюць, што склалася сітуацыя, небяспечная для псіхічнага здароўя дзяцей. Прычыну Наталля Грыгор'ева тлумачыць так: "Мы два розныя ведамствы".

Але беларускіх дзяцей, дзеля якіх працуюць вышэйзгаданыя міністэрствы, і іх бацькоў паставілі перад фактам: навучанне з шасці гадоў, звышнагрузкі, агрэсіўная рэклама па тэлевізары (яе таксама не ацэньваюць медыкі перад выхадом у эфір), наступствы Чарнобыля і іншае. Што тут можна зрабіць? Псіхолаг Рэспубліканскай псіхіятрычнай бальніцы Людміла Казлова раіць: "Трэба любіць сваіх дзяцей і не баяцца, каб яны пра гэта здагаваліся. Іх трэба прывучаць выказваць бацькам свае пачуцці, мець з імі жывы эмацыянальны кантакт ва ўсякім узросце".

Алена СПАСЮК.

АЎТАСЕРВІС

Чатырнаццатая па ліку аўтазаправачная станцыя, разлічаная на 500 заправак ў суткі, ўведзена аб'яднаннем "Беларусьнафта" ў строй на адной з самых ажыўленых аўтамагістралей Беларусі Мінск—Гомель у раёне горада Жлобіна. Аўтазапраўка выканана па ўсіх еўрапейскіх стандартах і ўяўляе сабой камфартабельную будову, другой чаргою якой будзе будаўніцтва кемпінга і аўтастаянкі для вадзіцеляў-дальнабойшчыкаў.

Фота Сяргея ХАЛАДЗІЛІНА.

ЗДАРЭННІ

У ЛАС-ВЕГАСЕ ЗАГІНУЛІ ЭМІГРАНТЫ З ГОМЕЛЯ

У той час, як расійскія і амерыканскія інфармацыйныя агенствы ламалі галаву, хто ж загінуў 9 сакавіка ў аўтакатастрофе ў Лас-Вегасе ("новыя рускія", проста рускамоўныя турысты або яшчэ хто-небудзь?), жыхары Навабеліцкага раёна горада Гомеля адпраўлялі ў ЗША тэлеграмы са спачуваннямі, а некаторыя нават збіраліся на пахаванне. Для іх не было сакрэтам, што ўсе ўдзельнікі таго здарэння — былыя нашы суайчыннікі, якія эмігрыравалі ў Амерыку дзесяць гадоў назад з Гомеля. Большасць загінуўшых працавалі некалі на прадпрыемстве "Гомельдрэў".

І РАДАСЦЮ

Каб не разбудзіць дачку, старалася не бразгаць каструлямі. Прыгатавала сняданак і абед. Ёй сёння на работу. Зірнула на гадзіннік — палова восьмай, пара збірацца...

На дварэ было свежа. Ісці лёгка. Ды і блізка, можна не спяшацца. Прайдзі крыху па вуліцы Пятра Глебкі, павярні направа ў ціхі праезд — і вось ён, магазін нумар 27.

Работа ў Е. Зуевай нескладаная, яна гардэробшчыца. Наліва ад уваходных дзвярэй стэлаж, у ім дзесяткі "вокнаў", у якія кладуцца рэчы пакупнікоў. Іх, рэчы, трэба прыняць, даць пакупніку нумарок, а пасля выдаць пакладзенае на захаванне.

Кожная работа тады плённая, калі выконваецца акуратна, добрасумленна. Гэтую ісціну Еўдакія Лявонцьеўна засвоіла даўно. Пакупнікі — людзі розныя. Многія спяшаюцца. Здраецца, што забываюцца пра сваю паклажку. Тут гардэробшчыца нагадвае

АКТУАЛЬНА

ПАЧАЛАСЯ ЧАРГОВАЯ БІТВА ЗА ЁРАДЖАЙ

На Беларусі пасяўная штогод ператвараецца ў сапраўдную бітву. І пачынаецца яна з назапашвання насення. Не менш шасці месяцаў штогод ідзе на дзвядзённе насення да належнага ўзроўню. Пастаянна вядзецца селекцыя насення, якое ў нашым наўстойлівым клімаце давала б добры ўраджай, вытрымлівала капрызы надвор'я. У Беларусі выводзяць эліту адразу дзве буйныя арганізацыі — Акадэмія аграрных навук Беларусі і Рэспубліканскае аб'яднанне "Белнасенне" (20 і 252 эксперыментальныя базы адпаведна). А 883 гаспадаркі вырошчваюць першы ўраджай з новага насення.

Але існуе праблема набыцця эліты радавымі гаспадаркамі. Саўгасы і калгасы не маюць грошай, каб разлічыцца. На сённяшні дзень раскуплена толькі 45 працэнтаў ад агульнай колькасці насення, якое ёсць у аб'яднанні "Белнасенне". Пачата датацыя галіны з дзяржбюджэту. Прэм'ер-міністр Беларусі Уладзімір Ярмашын ужо цяпер зрабіў прагнозу, што падчас пасяўной кампаніі адбудзецца ўсплёск інфляцыі, бо ў гэты перыяд неабходна інтэнсіўна ўкладваць грошы ў сельскую гаспадарку. І гэтыя сродкі неабходныя ўжо зараз, бо пакуль забяспечанасць насеннем калгасаў і саўгасаў далёкая ад патрэб.

Па словах старшыні Камітэта

па дзяржаўнаму кантролю ў насенняводстве Мікалая Савоські, сёлета нарыхтавана яравой пшаніцы на 9 тысяч тон больш, чым летась. 97 працэнтаў збожжавых культур — кандыцыйныя.

Вялікая праблема — забяспечанасць ільнонасеннем. Беларусь ужо не з'яўляецца буйным вытворцам ільну. Ягонныя пасевы скараціліся больш чым у два разы, калі параўноўваць з пачаткам 90-х гадоў. Прычыны: зношанасць тэхнікі як уборачнай, так і ачышчальнай, дэфіцыт дызпаліва. Шмат гадоў таму гаспадаркі былі замацаваны за льнонасенстанцыямі. Матэрыяльная база, забяспечанасць працоўнай сілай апошніх значна пагоршыліся, многія з іх не з'яўляюцца ўжо льнаводчымі. Тым не менш у Беларусі працуе 600 ільногаспадарак, 1 000 ільнаводчых калгасаў і саўгасаў, а насенне льну паранейшаму завозіцца з-за мяжы.

Яшчэ адна бяда пасяўной кампаніі і сельскай гаспадаркі ў цэлым — недахоп кадраў. На прэсканферэнцыі прагучала, што сёлета плануецца, як у былыя часы, выкарыстоўваць працоўную сілу з гарадскіх прадпрыемстваў. Але гэта не вырашыць праблему недахопу кваліфікаваных спецыялістаў. Пакуль аграром зарабляе 19 мільёнаў рублёў (каля 23 долараў ЗША), пытанне застанецца адкрытым.

Алена СПАСЮК.

НАВУКА Ў АСОБАХ

ЗЦЯЖКАСЦЮ верыцца, што людзі, якіх памятаеш зусім маладымі, у статусе аспірантаў, ужо адзначаюць шануючы 60-гадовы юбілей. Упершыню з Міхасём Касцюком давялося сустрэцца ўвосень 1966 года, калі ён здаваў уступныя іспыты для паступлення ў аспірантуру Інстытута гісторыі Акадэміі навук БССР. Гэта быў час, калі кожны сумлен-

Паводле мерак таго часу, яго дысертацыя прысвечалася даволі актуальнай для гістарычнай навукі тэме: "Працоўная актыўнасць калгаснага сялянства Беларусі ў перыяд перамогі і ўмацавання сацыялізму (1933—1940 гг.)". Міхася Касцюк стаў кандыдатам навук у 29 гадоў. З наступнага года яму даверылі заняць пасаду

ў нас у моцна заізалягаваным выглядзе. У значнай ступені вольнымі ад яго ўжо былі выдадзены адпаведна ў 1986 і 1989 гадах кнігі Міхася Касцюка "Працоўны ўклад сялянства ў перамогу і ўмацаванне сацыялізму. На матэрыялах Беларусі" і "Сацыялістычная гісторыя працоўнай сяла: гісторыя, сучаснасць, перспектывы".

Адыход Міхася Касцюка ад шэрагу навіязанага ізалягаванымі структурамі партыі большавікоў усім гуманітарным навукам, дапамогі не толькі на больш высокім тэарэтычным узроўні пісаць упасныя творы, але і на тэрмін жа ўзроўні выступаць у ролі навуковага рэдактара шэрагу кніг. Асабліва гэта выявілася ў час рэдагавання "Нарысаў гісторыі Беларусі" ў дзвюх частках (1994—1995), праца над якімі працягвалася пяць гадоў. Даўно калектыў гісторыкаў не меў такой рэальнай магчымасці гаварыць народу праўду пра яго мінулае, як на гэты раз. Усяляк спрыяў такой творчай дзейнасці і сам галоўны рэдактар "Нарысаў..." І вынік: у рукі чытачоў трапіла вельмі каштоўная навуковая праца, якая з вялікай цікавасцю чытаецца і ў наш час. У ёй Міхасю

НАПЕРАДЗЕ ЯШЧЭ ДАРОГА

ДА 60-годдзя АКАДЭМІКА, ДОКТАРА ГІСТАРЫЧНЫХ НАВУК, ПРАФЕСАРА Міхася КАСЦЮКА

ны гісторык з трывогай сачыў за тым, што адбывалася ў нацыянальна-культурным жыцці краіны. Яно радавала толькі тых, хто трывала стаяць на пазіцыях інтэрнацыяналізму ў большавіцкім разуменні гэтага слова, з прыемнасцю назіраў, як беларускі народ у выніку няўхільнага правядзення курсу на збліжэнне і зліцце нацыянальных культур і моў губляў сваю этнічную самабытнасць. Але ў такога курсу былі апаненты. Тады яшчэ і з усходніх, як найбольш зрусіфікаваных, раёнаў Беларусі прыязджалі настаўнікі сельскіх агульнаадукацыйных школ і прасілі дазволу здаваць іспыт па спецпрадмету на беларускай мове. Міхася Касцюк таксама нарадзіўся ў мясцовасці з яшчэ далёка не размытымі беларускімі этнакультурнымі традыцыямі — у вёсцы Масцішча, што на Наваградчыне. Скончыў Наваградскае педагагічнае вучылішча, гісторыка-філалагічны факультэт Гродзенскага педагагічнага інстытута (1963), пасля якога працаваў дырэктарам васьмігадовай беларускамоўнай школы ў вёсцы Баярская Наваградскага раёна.

Ад першых дзён знаёмства з гэтым маладым чалавекам не магу прыгадаць выпадку, каб ён, ведаючы, што ў грамадскім жыцці я спрэч карыстаюся толькі беларускай мовай, праігнараваў гэты факт, загаварыў са мною па-руску. Такага ж правіла трымаўся ён і з іншымі беларускамоўнымі супрацоўнікамі.

вучонага сакратара Інстытута гісторыі АН БССР.

Да маладых здольных гісторыкаў-навукоўцаў заўжды пільна прыглядалася кіраўніцтва Інстытута гісторыі партыі пры ЦК КПБ. Паклала яно вока і на Міхася Касцюка. Шэсць гадоў ён знаходзіўся на пасадзе вучонага сакратара гэтага інстытута.

У 1980 годзе Міхася Касцюк пасляхова абараняе доктарскую дысертацыю, якую ад кандыдацкай аддзяляў усяго толькі дзесяцігадовы тэрмін. Стаць доктарам гістарычных навук удалося на 40-м годзе жыцця, што ў той час было досыць рэдкай з'явай і натхняла да правядзення новых даследаванняў.

Пасля глыбокага роздуму, парад з калегамі больш багатага жыццёвага і навуковага вопыту Міхася Касцюк вяртаецца ў 1981 годзе ў свой першы калектыў — Інстытут гісторыі Акадэміі навук Беларусі, дзе яму прапанавалі пасаду намесніка дырэктара. Калектыў быў вялікі, што перашкаджала належным чынам заняцца ўласнай навукова-даследчай працай. Гэта асноўная прычына, што пасля вельмі ўдалых другой паловы 60-х—70-х гадоў утварыўся пэўны навуковы вакуум. Да таго ж з другой паловы 80-х гадоў, г. зн. з часу гарбачоўскай перабудовы, як стала зразумелым кожнаму цвярозаму навукоўцу, патрэбны былі зусім новыя падыходы да асветлення многіх гістарычных падзей, якія дзесяцігоддзямі падаваліся

Касцюку належаць, акрамя звароту да чытача і заканчэння, наступныя прынцыповыя важнасці параграфы: "Тэндэнцыі грамадска-палітычнага жыцця" (20-я гады XX ст.), "Развіццё культуры" (разам з Уладзімірам Палунянам), "Барацьба з нацыяналізмам і макратызмам". Усталяванне дыктатарскага рэжыму ў БССР, "Драматычны шлях калектывізацыі", "Рэалізацыя грамадска-палітычнага жыцця", "Рэпрэсіі — самае цяжкае значэнства дыктатарскага рэжыму" (разам з Уладзімірам Міхнюком).

Трэба адзначыць, што ўпершыню за ўвесь час існавання інстытута заданая калектыўная праца пісалася па-беларуску, а не ў перакладзе аўтарскіх тэкстаў спецыялістамі-філолагамі з рускай мовы на беларускую, як гэта было пры падрыхтоўцы да выдання "Гісторыі Беларускай ССР" т. II (1958), "Гісторыі Мінска" (1967) і "Гісторыі Беларускай ССР" у пяці тамах (1969—1975). Несумненна заслуга ў беларусізацыі працы па напісанні "Нарысаў..." належала кіраўніку інстытута, які паставіў да сваёй роднай мовы як да афіцыйнай, што стала добрым прыкладам для пераймання з боку многіх яго калег. Гэта лішні раз даказвае, як важна, калі мы не на словах, а на практыцы жадаем выратаваць свой народ ад культурна-

Заканчэнне на 4-й стар.

АГАРОД — КРУГЛЫ ГОД

Цяплічны камбінат "Бярэсце" Брэсцкага раёна вырошчвае агародніну ў закрытым грунце на плошчы 14 гектараў. Гэта ў асноўным агуркі і памідоры. У мінулым годзе за кошт іх рэалізацыі рэнтабельнасць вытворчасці складала 40 працэнтаў, а прыбытак — 180 мільярд рублёў. Усё гэта ў асноўным дзякуючы выкарыстанню высокаўраджайных сартоў і прымяненню галандскай тэхналогіі малааб'ёмнага вырошчвання агародніны з кропельным палівам. Значна павялічыўшы аддачу закрытага грунту, у саўгасе-камбінаце расходаванне газу змаглі знізіць у 5,5 раза.

НА ЗДЫМКУ: цяплічніцы Іна САЗОНАВА і Любоў ДАБРАДЗЕЙ.

Фота Рамана КАБЯКА.

Вялікае княства Літоўскае ўзнікла ў перыяд княжання Міндоўга, князя Наваградскага, які аб'яднаў пад сваёй уладаю Наваградчыну, частку Полацкай зямлі і ўсходнія землі Літвы ў адзіную беларуска-літоўскую дзяржаву. Сюды потым увайшлі ўсе беларускія, літоўскія, частка ўкраінскіх і заход-

нерускіх зямель. У 1253 годзе Міндоўг прыняў тытул караля, каранаваўся ў Наваградку, які быў яго рэзідэнцыяй. Вёў барацьбу з Лівоніям і Тэўтонскім ордэнам, супраць лівонцаў нават заключыў у 1262 годзе дагавор з Аляксандрам Неўскім. У гонар 740-годдзя каранацыі

князя Міндоўга на гары Міндоўга ў Наваградку ў 1993 годзе ўстаноўлены мемарыяльны камень Адзін з ініцыятараў гэтай урачыстасці Міхася Касцюк.

НА ЗДЫМКУ: Міхася КАСЦЮК у час адкрыцця помніка. Фота з архіва БелТА.

СВЕЦЯЦЦА ВОЧЫ

ім, што трэба рэчы забраць. Тама яна і сочыць за пакупнікамі. Назіранні пра многае сведчаць. Яны даюць багата фактаў для роздуму. Па паводзінах, выразах твараў бачна, чым людзі задаволеныя, чым абураныя. Сёння на Беларусі жыццё нялёгкае. Адны пакупнікі ідуць з магазіна моўчкі, іншыя кідаюць зласлівыя рэплікі на адрас улады.

Такога Е. Зуева за сваё жыццё наглядзелася ўволю. Яна жыла пры розных "правадырах". Пры Сталіне была катарга. Пры Хрушчова пасля агульнага паляпшэння зніклі прадукты. Пры Брэжневе застой. Гарбачоў пагаварыў-пага-

варыў, нічога талковага не зрабіў.

На такіх развагі жанчына мае права. Яна дзесяцігоддзі аддала цяжкай працы, зрабіла шмат карыснага, а "даслужылася" да пенсіі, на якую пражыць немагчыма. Вось і вымушана на старасці падзарабляць.

На Смаленшчыне, на той час адной з самых бедных расійскіх абласцей, існаваць было немагчыма. У 1957 годзе Еўдакія падаралася ў Мінск. Прытуліў яе сваяк, памог уладкавацца ў сёмае будаўнічае ўпраўленне чацвёртага трэста дапаможнай рабочай. Пасля стала мулярам. Там і працавала да пенсіі.

Еўдакія Лявонцьеўна ўдзельнічала ва ўзвядзенні шмат якіх будынкаў. Па ўсім Мінску стаяць дзіцячыя сады, школы, бальніцы, да "нараджэння" якіх і яна прыклала свае сілы і здольнасці. Менавіта на будаўніцтве такіх аб'ектаў спецыялізавалася сёмае ўпраўленне.

— Здача ў эксплуатацыю кожнага будынка была для мяне святам, — сказала Е. Зуева, і ў вачах яе ўспыхнулі агеньчыкі задавальнення.

Асабліва ганарыцца яна бальніцай "хуткай дапамогі". На будаўніцтве вялікага бальнічнага гарадка Еўдакія Лявонцьеўна працавала гадоў восем. Бальніца ўзведзена па ўсіх правілах сучаснай архітэктуры і адпавядае патрабаванням медыкаў.

— Рабіць людзям дабро павінен кожны чалавек, — лічыць Е.

Зуева. — Тады і жыць усім будзе лягчэй.

Сямейныя справы яе склапіся не вельмі ўдала. У чарзе на атрыманне кватэры стаяла дваццаць гадоў. Атрымала двухпакаёўку ў "крывым" доме. Нейкі архітэктар (ці архітэктары), апантаны савецкім патрыятызмам, вырашыў "напісаць" дамамі літары СССР: каб было іх відаць зверху, з самалёта. Некалькі "крывых" дамоў узвялі, затым, мусіць, нехта дацяміў бязглуздасць задумы — і астатнія дамы не будавалі.

— Мне дасталася кватэра на згібе, конусападобная, — незадаволенна кажа жанчына. — Мэбля ж для такіх дамоў не выпускаюць, а нармальную ў крывы пакой паставіць цяжка.

Напаткала яе і няшчасце: трынаццаць гадоў таму памёр

муж. Засталася з дачкой Ленай, якая працуе на скургалантарэйнай фабрыцы.

У жыцці кожнага чалавека ёсць і светлыя, і цёмныя дні, падзеі, гады. Я спытаў пра іх у Еўдакіі Лявонцьеўны. Яна, прыжмурыўшы вочы, падумаўшы, адказала:

— У мяне асабіста самыя страшныя гады былі ваенныя і пасляваенныя. Я, мае браты і сёстры ледзь выкараскаліся з бяды. А светлае? Ведаецца, яго было зусім мала. Праца, хата, турбота пра кавалак хлеба. Хіба што — дзеці і ўнукі.

Адзін, сын маёй Лены, жыве са мной. Людміла ж у Прыбалтыцы, там і ўнучка мая, ужо і яна нарадзіла дзіцка. Так што я стала прабабай. Гэта светлае.

Мікола ДЗЕЛЯНКОЎСКІ. Фота Віктара СТАВЕРА.

НАВУКА ў АСОБАХ

НАПЕРАДЗЕ ЯШЧЭ ДАРОГА

Пачатак на 3-й стар.

моўнай асіміляцыі. Тады нават без прынацыяна якога-небудзь адміністрацыйнага акта роднае слова можна запанаваць у калектыве.

Статус спачатку намесніка, а затым і дырэктара інстытута абавязваў Міхася Касцюка вельмі аператыўна рэагаваць на ўсе патрабаванні, якія грамадства ставіла перад гістарычнай навукай. Лепшым сродкам даць адказы на іх з'яўляецца жанр гістарычнай публіцыстыкі. І тут Міхася Касцюк скажаў вельмі важнае слова, што можна пацвердзіць пераказамі хача б таіх яго артыкулаў перабудовачных гадоў: "Кіравацца праўдай гісторыі" ("Коммунистический Союзник", 1988. № 1), "Калектывізацыя: як гэта было" ("Политический Союзник", 1989. № 4), "Сталіншчына і Беларусь" ("Беларускі гістарычны часопіс", 1995. №№ 1—2), "Без гістарычных ведаў нельга паспяхова будаваць незалежную дзяржаву" ("Беларуская мінувічына", 1996. № 1). Апошні з названых артыкулаў так упісваецца ў нашу рэчаіснасць, што яго можна парэкамандваць прачытаць усім, хто сёння займаецца вяртаннем да сваёй гістарычнай дзейнасці.

Калектыв акадэмічнага гістарычнага інстытута быў заўсёды ўпэўнены: калі яго шэф выязджаў на міжнародныя канферэнцыі, семінары і сімпозіумы, то наша гістарычная навука там будзе прадстаўлена належным чынам. Выязджаў жа дзводзіцца даволі часта, асабліва калі Беларусь стала суверэннай дзяржавай. Інтэрас да яе ў сусветнай грамадскай невялікай вымярэння вырас. Датычыла гэта і гістарычнага мінулага Беларускага народа. Яно было праўдзіва паказана Міхасем Касцюком перад вялікай аўдыторыяй навукоўцаў у час многіх выступленняў. Выклікалі цікавасць і дыскусіі Беларускага вучонага на XVIII суветным кангрэсе гісторыкаў у Канадзе (1995 год) на тэму "Гістарычная навука Беларусі ў кантэксце гісторыі Еўропы", "Беларусь і Еўропа" (1997 год) і "Сацыяльна-прававое становішча Распулікі Беларусі і яе месца ў Еўропе" (1999 год) у Германіі. На працягу апошніх гадоў Міхася Касцюк прымаў актыўны ўдзел у канферэнцыях Беларуска-польскіх гісторыкаў, дзе быў старшынстваючым і дакладчыкам па такіх праблемах, як 400-годдзе Берасцейскай царкоўнай уніі, 200-годдзе трэцяга падзелу Рэчы Паспалітай, Беларусь і Польшча ў 20—30-я гады XX стагоддзя, гісторыя Арміі Краўвай (АК) і іншыя.

Многія, стаўшы аўтарытэтнымі ў краіне людзьмі, хутка забываюцца на тое асяроддзе, дзе

праходзілі іх дзяцінства і юнаства. За Міхасем Касцюком такога не назіраецца. Яшчэ і сёння выразае стаць увачу тая колькасць землякоў, якая атачала яго ў час святкавання юбілею заснавання роднага Наваградка. Сярод іх былі колішнія сябры па школьнай парце і настаўнікі, выаскуці ўсіх узростаў, тыя, з кім разам вучыўся ў Гродзенскім педагагічным інстытуце. Ахвотна ўступалі ў дыялог са сваім паваным землякам прадстаўнікі гарадскіх і раённых уладаў, мясцовая інтэлігенцыя.

Несумненна якасць Міхася Касцюка як кіраўніка навуковага калектыву — даступнасць для ўсіх і кожнага. Яго моцны поіск рукі стала адчуваць не толькі масітыя навукоўцы, але і зусім яшчэ маладыя спецыялісты.

За час працы ў інстытуце (са снежня 1962 года) я перажыў пяць яго дырэктарстваў. І не перастаю адзіліцца, як кожны з іх арганічна адпавядаў сваёй эпосе. Мяжы па характары Іван Краўчанка (1953—1964) вельмі ўжо падна ўлісваўся ў "хрушчоўскую адлігу". Скончылася яна, і на пасаду дырэктара інстытута паперамдзі на тры разы запяр прыходзілі процілеглыя яму асобы. Заўважам, што ў чаканні прыёму да іх някватка адчуваў сябе нават закладчыкі сектараў, сталага вядучага і кандыдаты навуц. І трэба ж было: у краіне па-сапраўдому разгарнуўся працэс дэмакратызацыі грамадскага жыцця, і супраціўнікі інстытута выбіраюць кіраваць ім асобу, дзеянні і поглядзі якіх цалкам адпавядалі характару таго часу. Такай асобай быў Міхася Касцюк. Але вярта было ў грамадстве наеміцца зусім іншым тэндэнцыям, як таі кіраўнік стаў непатрэбным у верхніх акадэмічных эшалонах. Іх падтрымалі і рэспубліканскія дзяржаўныя ўлады, хача мей настаяў і абгрунтаваную прасьбу па навукоўцаў не чапаць іх кіраўніка. Не паслухаліся. 26 лістапада 1999 года Міхасю Касцюку давядзецца спласці з сябе паўнамоцтвы дырэктара Інстытута гісторыі Нацыянальнай акадэміі навуц Беларусі, захаваючы за сабою ў і кіраванне Аддзелам сацыяльна-эканамічнай і палітычнай гісторыі Беларусі савецкага перыяду. Як бачым, шлях кіраўніка, арганізатара гістарычнай навуцы працягваецца, толькі не ў такім статусе, на які мае права пратэндэваць акадэмік. Аднак адпавядаць няма ніякіх падстаў. Зроблена многа і на высокай навукова-тэарэтычным узроўні. Таму са спакойнай душой трэба адсяткаваць 60-гадовы юбілей і рухацца далей у напрамку да гістарычнага апімуму.

Леанід ЛЫЧ, доктар гістарычных навуц.

ВЯРТАННЕ РОЛІКВІЙ

Выстава "Другое жыццё музычных каштоўнасцей" у Нацыянальным музеі гісторыі і культуры ўпершыню маштабна паказала працу рэстаўратараў.

СПАДЧЫНА

Вячаслаў ЧАМЯРЫЦКІ, загадчык аддзела гісторыі старажытнай і новай беларускай літаратуры Інстытута літаратуры імя Я. Купалы НАН Беларусі.

Бадай, ні адзін беларускі горад не мае такой даўняй і гераічнай мінуўшчыны, не можа пахваліцца такой багатай культурна-гістарычнай спадчынай, як Полацк. Полацкая гісторыя адзначана яркімі падзеямі, выдатнымі героямі і важкай духоўна-творчымі здобіткамі, якія маюць усёбеларускае значэнне і еўрапейскае гучанне. Не выпадкова, што многія з іх яшчэ ў эпоху Сардэнявеча вышлі далёка за межы не толькі Полацкай зямлі, але і Беларусі.

Нямала загадкаў яшчэ тоіць сівал мінуўшчына старажытнага Полацка. Бесспераныя войны, рабаванні, няўмольны час не зберагіў шмат чаго з многавяковай спадчыны. Людская памяць не захавала многія важныя падзеі, факты, імёны, якія не былі занатаваны на пергаменце або паперы. Незапісанае — не застаецца. А як нам хачца-лася б прачытаць невядомыя старонкі гераічнай полацкай гісторыі, ведаць што-небудзь новае з жыцця і дзейнасці, скажам, Рагнеды, Усяслава Чарадзея ці Ефрасініі Полацкай? Можна, таму ўжо не адно стагоддзе так інтрыгуе і вабіць аматараў і даследчыкаў полацкай даўняй і поспядку Полацкага летанісу.

Гэтыя пошукі, бадай ці не першым, пачаў яшчэ М. Стрыкоўскі, які па ўсёй Беларусі, Літве і Польшчы збіраў для сваёй Хронікі розныя гістарычныя крыніцы. Расійскі гісторык XVIII стагоддзя В. Тацішчыў нават трымаў у руках адзін летаніс (Яропкіна), які, на яго думку, магчыма, быў складзены ў Полацку, "ібо в нем многу о поллоцких, витесских и других литовских князех писано", і выдасць з яго невядомаю аповесць пра падзеі ў Полацку пачатку XIII стагоддзя.

Гэта яшчэ больш заінтрыгавала даследчыкаў і краязнаўцаў XIX стагоддзя і прывядло ім ўпэўненасці ў тым, што загадкавы Полацкі летаніс сапраўды існаваў і слэды яго, напэўна, адшуканыя. Вера ж некаторых у яго рэальнае існаванне часам была такой моцнаю, што яны лёгка прымалі за гістарычную сапраўднасць розныя літаратурныя доммыслы і містыфікацыі на гэты конт. Так, калі мясцовы паэт і краязнавец з Усходняй Беларусі М. Борх апублікаваў урывак з гістарычнай аповесці пра Ефрасінію Полацкую, у якой малючына апісваў, як яна, наследуючы летанісцу Нестару, старанна складала Полацкую хроніку ад Рагнеды да сярэдзіны XII стагоддзя, іерарманх Сергій даверліва ўспрыняў усё гэта і падаў у сваёй працы як сапраўдны факт.

Сама пастаноўка пытання аб полацкім летанісі ў эпоху Сярэднявечча цалкам аразумелая і апраўданая. На працягу XII стагоддзя летанісмане узнікае ў многіх месцах Русі. Старажытны Полацк, стапіца самастойнага княства і епіскапства, быў адным з найбуйнейшых цэнтраў палітычнай і культурнага жыцця ўсходняй славяншчыны, ужо ў даўняе часы славіўся вельмі багатай і цікавай гісторыяй. Таму сапраць іншых гарадоў Бе-

Сядлоўскага... Гэта іх сапраўды запаленыя рукі вярнулі музеям амаль страчаныя карціны, іконы, кнігі і многія іншыя рэліквіі.

СПАДЧЫНА

Сяргей ЧАХОУСЦІН (Нацыянальны музей гісторыі і культуры), Алег СЯДЛОЎСКІ (Віцебскі краязнаўчы музей), Сяргей ЗАХАРАУ (Музей гісторыі Вялікай Айчыннай вайны); музычныя інструменты, адраджанае свайго паходжання.

змаглі раскрыць асаблівасці ўнутрыпалітычнага жыцця Полацкай зямлі другой паловы XII стагоддзя, характар тагачасных ўзаемаадносін Полацка і Менска са сваімі суседзямі, правесці шэраг цікавых назіранняў.

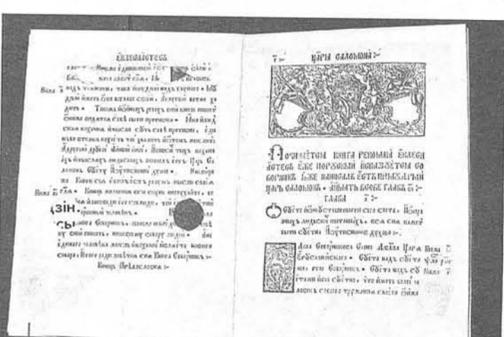
У прыватнасці, у запісе 1161 года згадваецца загадкавы Гарадзец (Гарадок), каля якога полацкі князь Рагвалод Барысавіч быў поўнацю разбіты з дапамогай літоўцаў мясцовым князем Валадаром Глебавічам. Удумлівы аналіз гэтай звесткі ў святле кантэксту іншых гістарычных фактаў даў нам магчымасць выказаць і абгрунтаваць доволі праўдападобнае меркаванне, што названы Гарадок, хутчэй за ўсё, знаходзіўся на месцы сучаснага Наваградка і быў яго папярэднікам.

Так званыя полацкія звесткі другой паловы XII стагоддзя Кіеўскага летанісу аб'яднаны адзінымствам тэмы, гапоўнага героя, аўтарскай пазіцыі і нават стылю. Усё

гэта побач з асаблівасцямі зместу і некаторымі характэрнымі дэталямі і дало падставы шэрагу вучоных падзеі XII стагоддзя сваім зместам вылучаюцца асобнае запісы 50-х—60-х гадоў. У цэнтры іх увагі адзінае — вяртанне на полацкі пасад князя Рагвалода Барысавіча і яго кароткае, але настольківае барацьба з мясцовымі Глебавічамі, што, відаць, было выклікана не толькі жаданнем гэтага князя пакараць сваіх сапернікаў, але і імкненнем Полацка ўмацаваць сваё ваенна-палітычнае лідэрства на беларускіх землях. У 1151 годзе Рагвалод быў пазбаўлены палачанамі ўлады, а ў 1158-м з ваеннай дапамогай чарнігаўскага князя Святаслава Ольгавіча па-спрабавалі вярнуцца ў Полацк.

Гісторыя гэтага вяртання і звязаны з ім міжземні скідаў супраць князя Расціслава Глебавіча апісаны так разгорнута і падрабязна, з такімі дакладнымі дэталямі і гістарычнымі звесткамі, якіх мы зрабіць толькі добра дасведчаным чалавек, відавочна, а, магчыма, і неспадзявана ўдзельнік тых бурных падзей. Характэрныя таксама адносіны аўтара да гапоўнага героя. Ён не хачае сваёй гарачай прыхільнасці да Рагвалода, шчыра спачувача яму і вельмі радуецца, калі гэты князь зноў "сede на столе дeда своeго и отца своeго с чeстнo велoкoю, и тако бoшы радo полчанe".

Не спыняюцца дэталёва на разглядзе гэтага цікавага апаўдана, а таксама іншых запісаў аб падзеях у Полацкай зямлі, што змешчаны ў Кіеўскім летанісі, пад 1151, 1158, 1159, 1160, 1161, 1166—1180 гадамі. Яны досыць грунтоўна прааналізаваны ў артыкуле аўтара гэтых радкоў, які апублікаваны яшчэ ў 1965 годзе. Дзякуючы іх каштоўным даным, даследчыкі

Сяргей ЧАХОУСЦІН (Нацыянальны музей гісторыі і культуры), Алег СЯДЛОЎСКІ (Віцебскі краязнаўчы музей), Сяргей ЗАХАРАУ (Музей гісторыі Вялікай Айчыннай вайны); музычныя інструменты, адраджанае свайго паходжання.

СПАДЧЫНА

Сяргей ЧАХОУСЦІН (Нацыянальны музей гісторыі і культуры), Алег СЯДЛОЎСКІ (Віцебскі краязнаўчы музей), Сяргей ЗАХАРАУ (Музей гісторыі Вялікай Айчыннай вайны); музычныя інструменты, адраджанае свайго паходжання.

з пачаткам феадалнай раздробленасці, рознабаковае ўзаемазвязанні паміж гарадамі, землямі і князствамі тагачаснай Русі, асабліва ў сярэднім, набылі яшчэ больш арганізуючы характар. Абодва варагуючыя лагеры, Манамхавічы і Ольгавічы, вельмі зацікаўлены ва ўмацаванні свайго ўплыву на Беларусі і ў Літве, аднавілі перацягненне на свой бок полацкіх, віцебскіх, менскіх, друцкіх князёў. У сваю чаргу, апошнія ў міжсюсюнай барацьбе шукалі падтрымкі ў кіеўскіх, чарнігаўскіх, смаленскіх князёў, часам замацоўвалі свае сувязі шлобамі. Так, у 1143 годзе кіеўскі князь Усевалод Ольгавіч ажаніў свайго сына Святаслава з дачкою полацкага князя Васіліка Святаславіча. У наступным жа 1144 годзе Рагвалод Барысавіч ажаніўся з дачкою князя Ізяслава Мсціславіча, які ў 30-я гады адзіна час княжыў у Полацку і Менску, а стаўшы ў 1146 годзе вялікім князем кіеўскім, да-

вадзі свайго паходжання. Не дае таксама бясспрэчных аргументаў для адзіна магчымых вывадаў гісторыка-літаратурны і тэксцаналічны аналіз згаданых запісаў. Тое дасведчанае і дэталёвае апісанне гісторыі вяртання ў Полацк Рагвалода, пададзенае ў летанісім апаўданаў пад 1158 годам, магчыма быць зробленае або адным з удзельнікоў таго гістарычнага паходу, спрод якіх былі і чарнігаўцы, або са спецыяльнага аўтара, які паслужыў непасрэдным інфармаатарам для мясцовага летанісцы ў Чарнігаве.

Дарэчы, гэты "эфект прысутнасці" апаўданаўніка ў апісаных падзеях парадковым чынам тлумачыць і Л. Аляксееў. Катэгарычна адмаўляючы ў полацкім паходжанні гэтаму самому буйному і значнаму летанісімна апаўданаў, даследчык, аднак, прызнае полацкім шэраг фактаў дробных і сіслісных запісаў 50-х—60-х гадоў, што захаваліся ў Кіеўскім летанісі.

Усё ж ёсць падставы быць лагічна і апраўдана разглядаць гэтыя запісы адным блокам, але ў кантэксце акаліччальных іх запісаў, якіх звестак агучанага, полацкага або чарнігаўскага паходжання. Толькі больш пазіцыя запісаў гэтага летанісу, 1180 (1181) і 1186 гадоў, аб паходзе каліччальных князёў адпаведна на Друцк і Полацк зроблена ў Кіеве, дзе ўжо княжыў Святаслаў Усеваладавіч, які перайшоў туды з Чарнігава.

Такім чынам, усёбачны аналіз тэксту запісаў Кіеўскага летанісу аб падзеях другой паловы XII стагоддзя ў Полацкай зямлі, улік самых розных аргументаў і доказаў, усіх "за" і "супраць" не даюць магчымасці пры ўсім жадаючым адназначна і зусім пэўна рабіць вывад, што яны несумненна належачы перу полацкага летанісцы. Таму меркаванне аб тым, што ў Кіеўскім летанісі XII стагоддзя захаваліся ўрыўкі згубленага шэрагам вучоных і раней вельмі ўпэўнена падтрыманае намі, паранейшама застаецца толькі гіпотэзай. Даволі адвольнымі, хоць і не пазбаўленымі некаторых падстаў і праўдападобнасці, трэба лічыць і разважання аб Ефрасініі Полацкай як магчымым складальнікам гэтага летанісу. Выбарка ж са старажытнарускіх летанісаў усіх значных звестак, што датычацца полацкай гісторыі, і таматычнае аб'яднанне іх у адзін тэкст пад агульнай назвай "Старонкі Полацкага летанісу", як гэта пададзена ў апошнім выданні ў перакладзе на сучасную мову беларускіх летанісаў і хронік (Беларускі летаніс і хронік. Мн., 1997), зроблена для большай зручнасці карыстання летанісімна матэрыялам і не сведчыць, што гэтыя запісы трэба разглядаць як сапраўды полацкія падзеі свайго паходжання.

Як жа тады ставіцца да аўтарытэтнага сведчання знакамітага расійскага гісторыка В. Тацішчына, які карыстаўся летанісімна зборнікам, на яго думку, полацкага паходжання і нават рабіў адтуль розныя выпіскі? Высяяленне гэтай, яшчэ адной полацкай таямніцы патрабуе спецыяльнага даследавання і можа быць тэмай асобнага артыкула.

Як бачым, сувязі Полацка з Кіевам і Чарнігавам у XII стагоддзі былі даволі цеснымі. У суседніх землях вядалі пра полацкія справы, зацікаўлена сачылі за падзеямі, што адбываліся ва ўсім рэгіёне. Таму цалкам зразумела, што ў паўднёварускіх летанісіх магчы быць адлюстраваны, асобнае мясціны полацкай гісторыі, у першую чаргу тыя, што мелі пэўнае дачыненне да дзейнасці кіеўскіх або чарнігаўскіх князёў. Так званыя полацкія звесткі Кіеўскага летанісу, калі разглядаць іх у кантэксце тагачасных ваенна-палітычных, дынастычных і асабістых ўзаемазвязаных удзельных беларускіх князёў другой паловы XII стагоддзя з паўднёварускімі, не даюць поўнай падставы адназначна і пэўна прызнаць іх полацкім па-

СА СКАРБАЎ НАЦЫЯНАЛЬНАЙ БІБЛІЯТЭКІ

Сёння прадстаўляем дзве кнігі Міколы ІЛЬКЕВІЧА. Ім гэтага аўтара чытачам нашай газеты ўжо вядомае: да сых годзюк Адама Бабарэкі апублікавана праісна прадчуваннем трагічнага зыходу латэрана пераніска гэтага надзвычай таленавітага пісьменніка і грамадскага дзеяча з роднай — жонкай і дочкамі.

Увага да фактаў, сведчаніяў чалавечых лёсаў і эпохі, пошук архіўных матэрыялаў — асноўнае, што вызначае асобу Ількевіча — пісьменніка і навукоўца. Даступ да архіваў, у тым ліку і сакрэтных, аўтару быў грамадзянскі арганай службай у органах Дзяржбеспекі Расіі. Нядаўна Мікалаевіч выйшаў у званні палкоўніка ў адстаўку і, няма сумнення, яшчэ не адзін раз выступіць з цікавымі архіўнымі знаходкамі, публікацыямі ў перыёдыцы, асобнымі кнігамі. Ён чалавек пісучы, з'яўляецца сябрам Саюза расійскіх пісьменнікаў, жыве ў Смаленску, але мае трыаўду духоўную поязз з Беларуска, бо тут, пра што сведчыць і ягонае прозвішча, вытокі, нацыянальныя карані, адмаўляцца ад якіх ён ні пры якой сітуацыі не збіраецца.

Выдадзеныя ў Расіі кнігі, вядомае рэч, напісаны па-руску, што, аднак, не змяншае іх значнасці для ўсведамлення праблемаў беларускай асобы да гонару нацыі, трагічнага шляху праз неймаверныя выпрабаванні, кругі сталінскага "пекла".

Ількевіч Н. Н. Акадэмік Гаврыіл Горечый: перае столкновение с П.У. К истории высилки за границу отечественной интеллигенции в 1922 году: Документальный очерк. — Смоленск. Посох. 1998.

Кніга напісана з багатым выкарыстаннем дакументаў з архіваў Федэральнай службы беспекі

ПРАДСТАЎЛЯЕ «LA SANDR»

Васіль Хмялеўскі пражыў надюўгае, але бурнае і творча пэўнае жыццё. У сорак гадоў ён пакінуў гэты свет. Але засталася мноства папотноў, гатовых у экспазіцыю.

Васіль рыхтаваўся да юбілейнай выставы, а калі быў вызначаны тэрмін яе правядзення, уступіў па просьбе аднаму з сабратаў на "цэху". Так і не дзавялося яму ўбачыць свае творы ў выставачнай зале...

Для маленіх зчюдаў Хмялеўскі дакладна падбіраў паспарту па колеру і фармаце. Ён добра разумее каштоўнасць натуральных работ, што ўяўлялі сабой энергетычныя спялы стану прыроды і душы мастака. Гэтыя ўсплскі эмоцый часам гавораць пра аўтара значна больш, чым буйныя папотноў, у якіх больш

"Зіма ў вёсцы".

сім Гарацкі, родны брат Гаўрылы, класік беларускай літаратуры, родныя, блізкія, сябры, ды іншыя дакументальнымі матэрыяламі.

Ількевіч Н. Н. Адам Бабарэко: арест — лагерь — смерць. Расправа са ссыльнымі беларусамі в Кірове в 1937—1938 гг.: Документальный очерк. — Смоленск. Посох. 1999.

У храналагічнай паслядоўнасці апісваюцца падзеі і факты, звязаныя з арыштам, ходам следства, асуджэннем і заўчаснай смерцю ў працоўна-папраўчым лагеры НКУС СССР Адама Бабарэкі — пісьменніка, літаратурнага крытыка, тэарэтыка грамадска-культурнага пасляваклюдскага беларускага руху, педагога-асветніка, выдателя і рэдактара. Трагічны лёс Асобы падаецца на шырокім грамадскім фоне, бо тое, што яго напаткалі, — не выключэнне. Пацярэдзінем гэтага можа быць апісана ў кнізе расправа кіраўскіх чэкістаў у 1937—1938 годзе над высланымі яшчэ ў 1931 годзе за межы Беларусі ў нікагародскі крэй Беларусамі.

Абедзве кнігі Міколы Ількевіча будучы цікавымі не толькі навукоўцам, але і ўсім, у каго бальш душа за родны край і яго людзей, што прысячалі сваё жыццё бескарніскаму і ахвярнаму служэнню Беларусі, але палі ахвярай антычалавечнага рэжыму.

Кніга багата ілюстравана фотаздымкамі, на якіх бачны, Мак-

ЗАХАВАЙ ТРАДЫЦЫЮ

Поспелі і ўпэўненасць у сабе прыйшлі да маладога кераміста Канстанціна Цітова ў мінулым годзе, калі на конкурсе ў Вялікім ён заняў першае месца. Яго творчасць — традыцыйная народная кераміка. З таго часу, як Канстанцін Цітов стаў членам Саюза майстроў народнай творчасці Беларусі, ён пастаянна ўдзельнічае ў выставах. А наперадзе ў Канстанціна — дыпломная работа ва ўніверсітэцкай культуры, які ён заканчвае, і вялікае творчае жыццё.

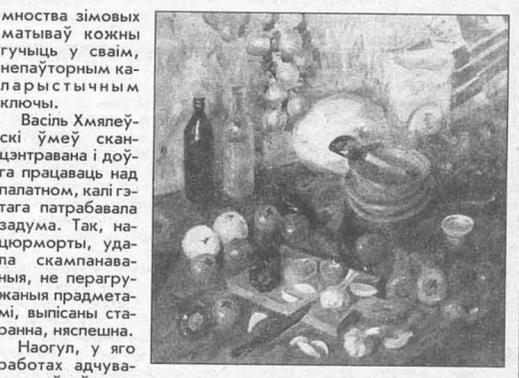
НА ЗДЫМКУ: Канстанцін Цітов у майстарні ўніверсітэцкай культуры. Фота Яўгена КАЗЮЛІ, БелТА.

НІВОДНАЙ ВЫСТАВЫ ПРЫ ЖЫЦЦІ НЕ АДБЫЛОСЯ ў МАСТАКА Васіля ХМЯЛЕЎСКАГА

рацыяналізму, прадуманасці. Выстава з 25 твораў, нядаўна арганізаваная галерэяй "La sandr", пазнаёміла гледачоў з творчасцю Васіля Хмялеўскага. Тут нібы раскрыліся таямніцы жыцця мастака, яго ўражанні ад падарожжаў і прыхільнасці ў мастацтве.

Помнікі архітэктуры прыцягвалі яго ўвагу і ў Беларусі, і ў Украіне, і ў Расіі. Часта ездзіў у Санкт-Пецярбург, пісаў Ісканіўскі сабор, Адміралцейства, набярэжную Невы. З тых мясцін, дзе быў, заўсёды прывозіў зчюды з адлюстраваннем сабораў, цэркваў, касцёлаў. Яго зачароўвала і натхняла веліч культурных пацудоў.

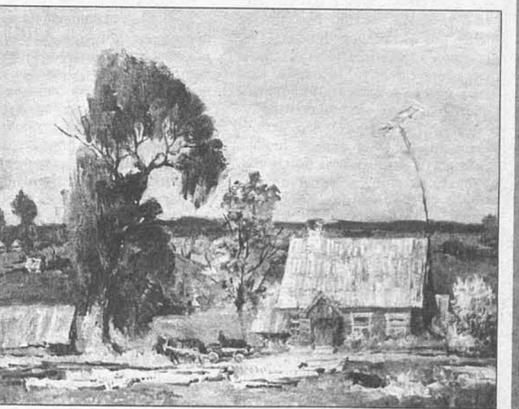
Яшчэ адна асаблівасць. Разглядаючы работы Хмялеўскага, адзначаеш: ён даваў перавагу зіме. Снежныя каўняры на дахах сельскіх хатак, заснежаныя палі сацёмнымі купінамі, раз'езджанае прасячанае дарога, прыяршаныя снегам гнёзды спялы стану прыроды і душы мастака. Гэтыя ўсплскі эмоцый часам гавораць пра аўтара значна больш, чым буйныя папотноў, у якіх больш

Васілю нацюрморт.

нуў усё гэта рана, магчыма, таму, што лёсам яму было адмерана кароткае жыццё.

Ларыса БОРТНІК, мастацтвазнаўца.

"Вёска Зарэчка". 1984 г.

Міхася КАСЦЮК са студэнтамі-гісторыкамі ў Гродне. Мінск

ЗВАРОТНАЯ СУВЯЗЬ

ЛАТВІЯ

Дасылаю свае запісы ў надзеі, што яны вас зацікавяць. І яшчэ я рыхтую праект "Маладзё прыгранічча. Праблемы і перспектывы ў XXI стагоддзі". Хачу запрасіць вашага супрацоўніка прыняць удзел у яго распрацоўцы.

Спадзяюся выйграць. Розныя фонды такім праектам ідуць насустрач.

З павагаю

Таццяна БУЧЭЛЬ.

ПОЛЬШЧА

БЕЛАРУСКІЯ ПЕСНІ ДЛЯ ПАЛЯКАЎ

Нядаўна ў Беластоку (Польшча) адбыўся гала-канцэрт VII Усепольскага фестывалю "Беларуская песня-2000", у якім прынялі ўдзел каля 30 народных калектываў і выканаўцаў з нашай рэспублікі. Польскія гледачы цёпла віталі выступленні ансамбля народнай песні і танца "Церніца", заслужаных артыстаў Беларусі Якава Навуменку, Святлану Суседчык і іншых.

На працягу мінулага года ў Польшчы адбылося больш за 80 падобных мерапрыемстваў,

арганізаваных Беларускай таварыствам. Пра цікавасць да апошняга фестывалю гаворыць прысутнасць на гала-канцэрте трохтысячнай аўдыторыі горада Беластока.

Вольга МЕШЧАРАКОВА.

ІТАЛІЯ

Шлю прывітанні ад сваёй сям'і. Я паказала ўсім ваша віншаванне, ім вельмі спадабалася. А мой унук Аляксандр, яму 13 гадоў, прасіў аддаць яму. Але я тлумачу, што гэта дарагі для мяне падарунак з Радзімы.

Як ваша жыццё ў 2000 годзе? Спадзяюся, што будзе шмат добрага. Надзею ж у нас ніхто не можа ўкрасці.

Ваша Леанарда МАЛЕЕВА.
Мілан.

ЛІТВА

ПЛЕНЭР НАРОДНЫХ МАЙСТРОЎ

У Вільнюсе ў Беларускай школе імя Ф. Скарыны прайшоў пленэр народных майстроў з Беларусі. Сяргей Шчэрба

з вёскі Навасёлкі-1 Пастаўскага раёна, выпускнік Віцебскага педагагічнага інстытута, захапляецца прафесійна не толькі ганчарствам, але і графікай, іграе на народных музычных інструментах, арганізаваў сямейны ансамбль, які ў свяце "Сямейныя таленты" ў Сянно стаў лаўрэатам. Сваё майстэрства перадае сыну і дачце, вучням школы, у якой працуе. Ён паказваў і вучням нашай школы, як гліна ў "залатых" руках майстра ператвараецца ў мастацкія творы: свістулькі, конікаў, гарлачыкі, жаночыя ўпрыгажэнні і г. д.

Ларыса Раманеня з Салігорска — майстар саломяпляцення, таксама ўдзельніца розных конкурсаў, лаўрэат прэстыжных прэмій, выпускніца Беларускага інстытута культуры, член Саюза майстроў рэспублікі. На яе выставе былі сапраўды "салямяныя дзівосы": кветкі, карціны, велікодныя яйкі, шкатулкі і г. д. Мастацкія творы з задавальненнем набывалі для прыватных калекцый і настаўнікі, і госці школы як памяць аб сустрэчы з народнымі майстрамі.

Леакадзія МІЛАШ.

БЕЛАРУСЫ Ў СВЕЦЕ

еці
зін

Споўнілася 190 гадоў з дня нараджэння беларускага мастака Івана Хруцкага, большая частка жыцця якога прайшла на Віцебшчыне. Ён пісаў пейзажы, інтэр'еры, партрэты, ствараў іканастасы. Аднак вядомасць яму прынеслі нацюрморты — прыгожыя, пышныя, з

ілюзорнай выпісанасцю прадметаў. Хруцкага па праву называюць заснавальнікам класічнага нацюрморта рускага жывапісу першай паловы XIX стагоддзя. Менавіта "за выдатныя працы ў партрэтным, пейзажным і асабліва жывапісе пладоў і агародніны" яму прысвоена званне

АБ СВЯТАПОЛК-МІРСКІХ

Мюнхенская газета "Бацькаўшчына" за 25 сакавіка 1957 года змясціла "Інтэрв'ю з князем Базылем Святаяполк-Мірскім", які ўвосень 1945 года "быў арыштаваны, ці дакладней кажучы, украдзены на адной з вуліц горада Вены" і вывезены ў Савецкі Саюз. "Вельмі нядаўна, — паведамляла газета, — праз Аўстрыю ў Заходнюю Нямеччыну прыбыў князь Базыль Святаяполк-Мірскі, які адбыў адзінаццацігадовы тэрмін зняволення ў савецкіх турмах і канцлагерах. Князь Святаяполк-Мірскі 52 гады. Гэта адзін з нешматлікіх прадстаўнікоў старага беларускага арыстакратычнага роду, які не згубіў сувязі з нашым народам, захаваў любоў да Беларусі і ейнага мінулага..."

У сувязі з гэтым прывядзём звесткі яшчэ пра аднаго Святаполк-Мірскага:

Мірскі (Святаяполк-Мірскі) Зміцер Пятровіч, князь, сын ліберальнага міністра ўнутраных спраў Расіі П. Святаяполк-Мірскага, нарадзіўся ў маёнтку Гіёўка Харкаўскай губерні. Скончыў філагічны факультэт Пецярбургскага ўніверсітэта. У 1911 годзе выдаў зборнік юнацкіх вершаў. Служыў у царскай арміі, апошняе вайсковае званне — капітан. Пасля рэвалюцыі быў у эміграцыі, у 1922—1932 гадах жыв у Англіі, чытаў курс рускай літаратуры ў Лонданскім універсітэце і Каралеўскім каледжы. Надрукаваў вялікую колькасць прац па гісторыі літаратуры, у тым

ліку — "Гісторыя рускай літаратуры" (1927) і "Сучасная руская літаратура" (1926), якія шматразова перавыдаваліся ў Англіі ды ЗША. У 1930 годзе ўступіў у кампартыю Вялікабрытаніі, у 1932 годзе вярнуўся ў Савецкі Саюз. Ні выпрабаванні апошніх пятнаццаці гадоў, ні радаслоўная, якая пачыналася ледзь ці не ад Рурыка, не перашкодзілі яму, па сведчанні аднаго з мемуарыстаў, зрабіцца... "паўнапраўным удзельнікам мноства літаратурных задзіночанняў і захадаў у якасці аўтара, рэдактара, суразмоўцы і амфігрыёна". З. Мірскі працягвае даследы па гісторыі рускай літаратуры, садзейнічае папулярызацыі ў Савецкай Расіі найноўшай англамоўнай літаратуры, піша артыкулы аб савецкіх пэтак. 2 чэрвеня 1937 года З. Мірскі быў арыштаваны і 20 чэрвеня таго ж года асуджаны Асобай Нарадай НКУС СССР "па падазрэнні ў шпіянажы" на восем год папраўча-працоўных лагераў. Восенню 1937 года паравіла "Кулу" даставіў зняволенага Мірскага ў бухту Натаева. Першыя паўгода яго выкарыстоўвалі ў якасці пасака (папункт пры аўтабазе № 2, пасёлак Атыка), але ўжо ў студзені 1938 года ён цяжка захварэў і ў далейшым працаваў вяртаўніком. У лютым 1939 года з дыягназам "дэкампенсаваны міякард і абмаражэнне" быў накіраваны ў інвалідны лагпункт.

Аляксандр БАРКОЎСКІ.

У НЬЮ-ЁРКУ

27-га лютага ў Саборы Св. Кірылы Тураўскага ў Брукліне прайшоў Беларускі Фэстываль, арганізаваны супольна парафіяльнай радай Сабору, нью-ёрскім аддзелам БАЗА і Асацыяцыяй раёну Мід-Атлянтых. Фэстываль рыхтаваўся для азнамлення амэрыканцаў з жыццём беларусаў у Амэрыцы, зь беларускай культуры і гісторыяй. Старшыня кансысторыі й парафіяльнай рады Сабору Барыс Данілюк прывітаў усіх гасцей і падзякаваў удзельнікам падрыхтоўкі й арганізацыі фэстывалю. Віталь Зайка павітаў прысутных ад імя нью-ёрскага аддзелу БАЗА і пажадаў фэстывалю поспеху.

Наступным з прывітаннем выступіў кіраўнік беларускага аддзелу ў Дзярждэпартаманце ЗША Джон Армстронг. Ён адзначыў, што ўрад ЗША з увагай сочыць за развіццём падзеяў у Беларусі. Ён прасіў лічыць ягоную прысутнасць на імпрэзе знакам таго, што падтрымка Злучанымі Штатамі незалежнасці Беларусі, дэмакратыі й правоў чалавека для яе грама-

БЕЛАРУСКІ ФЕСТИВАЛЬ

дзянаў працягваецца й узмацняецца.

...З прывітаннем да прысутных з'явіўся таксама сябра рады (councilman) бруклінскага муніцыпалітэту Кен Фішэр, які балятуецца на прэзідэнта Брукліну. Ён выказаў падзяку царкве, якая сталася адным з галоўных арганізатараў імпрэзы, адначасна патрэбу развіцця розных этнічных групаў Амэрыкі й дыялёгу паміж імі. Ён таксама сказаў, што ягонья бацькі родам зь Віцебску, і таму яму ўдвая прыемна вітаць гэтую імпрэзу. Дзякуючы незалежнасці Беларусі, цяпер ён дакладна ведае, адкуль паходзяць ягоныя бацькі. Бо раней заўсёды была праблема тлумачыць, дзе гэта ёсць Віцебск, "і не Расея, і не Польшча". Цяпер Беларусь мусіць мацаваць сваю дзяржаўнасць.

...Прысутныя пазнаёміліся з убраннем беларускай праваслаўнай царквы. Дзякуючы старанням сп-няў Валі Якімовіч і Алы Ораса-Раманы мноства людзей прыйшло ў беларускіх строях, а потым адбылася іх ад-

мысловая прэзентацыя. На сцэнах залі й на стэндах былі прадстаўлены краявіды Беларусі, звесткі з культуры й гісторыі, мапы, выявы славуных людзей, цэркваў і касцёлаў. На стэндах былі ўзоры народнага мастацтва: вышыўкі, плячэнка з саломы, посуд, ручнікі, якія можна было набыць. Прадавалася мноства кнігаў, касэтаў, СД з беларускімі запісамі.

Дзякуючы старанням жанчынаў тут-жа можна было пакаштаваць славуную беларускую страву — дранікі са смятанай, а таксама другія стравы й напой.

Фэстываль сабраў шмат людзей, і беларусаў, і амэрыканцаў, зь Нью-Ёрку й ваколіцаў, Нью-Джэрзі й нават з больш далёкіх месцаў. Перад прысутнымі выступілі музыкі, трыя сям'і Казакоў разам са слаўтай Вялянтынай Пархоменка, а таксама Аляксей Балотнік са сваёю маленкаю дачушкаю.

...Па адзінадушной думцы ўсіх прысутных, фэстываль меў вялікі поспех.

В. ЗАЙКА.

("Весткі й паведамленьні").

НАТАТКІ Яўгена ЛЕЦКІ

7 сакавіка дажджліва-пахмурным днём сябры і папечнікі правялі ў апошні шлях Міколу Ермаловіча. Ён пры жыцці быў легендай. Адзін узняў з небыцця велізарны пласт нацыянальнай гісторыі, зрабіў тое, што ў сілу аб'ектыўных прычын не здолеў здзейсніць ні акадэмічны Інстытут гісторыі, ні разам узятая ўсе (а іх дзесяты) кафедры гісторыі пры вышэйшых навучальных установах. Яго асноўныя працы: "Па слядах аднаго міфа", "Старажытная Беларусь. Полацкі і Навагародскі перыяды", "Старажытная Беларусь. Віпенскі перыяд".

Была завершана і здадзена ў выдавецтва праца яго жыцця ў найбольш шырокім і вывераным варыянце, якая неўзабаве выйдзе кнігай пад назвай "Беларуская дзяржава. Вялікае княства Літоўскае". Але, трымаючы яе ў руках, мы, аднадумцы і папечнікі, схілім галовы ў журбе і смутку ды нізка, да самай зямлі, паклонімся гэтаму чалавеку, Беларусу з вялікай літары, які пака-

заў, што ўсё дасяжна і пераадольна, калі ёсць розум і воля, калі магутны дух узвышае і робіць моцным нават квалае цепа.

Мікола яшчэ хлапчуком пашкодзіў зрок і спаваля па сутнасці стаў невідучым. Асабліва тады, калі пачаў узорваць нашы гістарычныя аблогі. Лекарны ўвогуле забаранялі яму займацца навукай, нават чытаць, але ён усведамляў, што куды страшней за слепату фізічную слепата духоўная. І з года ў год, з дня ў дзень ён садзіўся на электрычку і ехаў з Маладзечна ў Мінск, у наша асноўнае кнігасховішча (цяпер Нацыянальная бібліятэка Рэспублікі Беларусь), падымаўся ў беларускую залу і сядзеў за свой стол. Усяго на пару гадзін, бо больш проста фізічна было немагчыма. Дапамагалі, але не ратавалі адмысловыя акуляры са знарок дапасаванымі да ягоных вачэй лінзамі. Чытаў і пісаў ён своеасабліва: літаральна вадзіў акулярамі па літары. Але варта яму было выйсці ў калідор, як яго

тут жа абступалі сябры і знаёмыя. Мікола Іванавіч раптоўна пераўвасабляўся ў палымянага, неспакойнага ў рухах і словах прамоўцу. Толькі аднаго-адзінага чалавека магу паставіць побач з ім, хто з такой апантанасцю кожнае імгненне, кожную хвіліну нападгавае ўступіць ці то ў спрэчку, ці то ў сяброўскі дыялог за Беларусь. Гэта Ларыса Геніюш. Так прынамсі было, калі яна ўпершыню спаткала мяне на з'ездзе пісьменнікаў Беларусі, тады яшчэ маладога хлопца, пасадыла побач з сабой і, як запаветнае, цвярдзіла: "У цябе ёсць талент і воля, ты нарадзіўся на старажытнай зямлі і павінен, мусіш прысвяціць сваё жыццё Бацькаўшчыне..."

З Міколам Іванавічам мяне пазнаёміў мой найдаражэйшы сябра аспіранцкай пары, чалавек тонкай паэтычнай душы, феменальнай памяці і глыбокага праніклівага розуму Рыгор Семашкевіч, жыццё якога, на вялікі жаль, трагічна абарвалася ў чэрвені 1982 года. У Грышы

ВОЛАТ

вельмі рана абудзіўся паэтычны талент, ён пачаў друкавацца яшчэ школьнікам і быў сябрам літаратурнага аб'яднання пры маладзечанскай раённай газеце, куды наведваўся і Мікола Ермаловіч.

Для нас, студэнтаў, а потым і аспірантаў, Мікола Іванавіч быў духоўным бацькам і бяспрэчным аўтарытэтам...

Шчаслівы тым, што непасрэдна прычыніўся да выдавецкага лёсу Міколы Іванавіча. Калі ён пачаў у "Маладосці" пры зацікаўленым спрыянні Генрыха Далідовіча друкаваць раздзелы "Старажытнай Беларусі", я тады працаваў загадчыкам рэдакцыі крывікі і драматыі ў выдавецтве "Мастацкая літаратура". "Часопіс добра, а кніга яшчэ лепей," — падумаў сам сабе, падаў ідэю аўтару, чаму ён, зразумела, мог толькі ўзрадавацца. Побач са мной у рэдакцыі працаваў на той

час зусім малады, але з грунтоўнай, у асноўным саматугам набытай, беларусазнаўчай падрыхтоўкай Сяргей Шупа. Ідэя выдаць "Старажытную Беларусь" яго захапіла. Спачатку мы нават нікому не казалі (пра гэта я прасіў і Міколу Іванавіча), што рыхтуем кнігу да выдання, якая не была профільнай для нашай рэдакцыі. Дзякаваць Богу, у выдавецтве "Мастацкая літаратура" тады працавалі адданыя беларускай ідэі кіраўнікі, якія зрабілі неабходнае, каб кніга выйшла на высокім паліграфічным узроўні. Але найперш трэба аддаць належнае згаданаму Сяргею Шупу: свайго маладога гарэння і шчырай прафесійнай працы ён суды ўклаў нямаля.

А я, апрача дзяржаўнай пасады, быў тады і кіраўніком Згуртавання беларусаў свету "Бацькаўшчына". І добрую долю накладу замовіў на патрэбы гэ-

акадэміка Санкт-Пецярбургскай акадэміі мастацтваў.

НА ЗДЫМКАХ: каля карціны І. ХРУЦКАГА "Кветкі і плады"; рэпрадукцыя аўтапартрэта Івана ХРУЦКАГА (1810—1885).

Фота Сяргея ХАЛАДЗІЛІНА.

СИТУАЦЫЯ

ПРАЗ БЕЛАРУСЬ — З ТРАНЗІТНЫМІ ВІЗАМІ

Беларускі ўрад прыняў рашэнне аб прыпыненні існуючага дагэтуль парадку транзітнага праезду замежных грамадзян праз тэрыторыю нашай краіны. Цяпер для праезду праз Беларусь трэба будзе мець беларускую транзітную візу. Такім чынам, Беларусь выйшла з Пагаднення аб узаемным прызнанні віз дзяржаў — удзельніц СНД ад 13 лістапада 1992 года.

Міністэрства замежных спраў тлумачыць новы парадак перасячэння тэрыторыі Беларусі імкненнем да эфектыўнай барацьбы з нелегальнай міграцыяй. Па звестках МЗС, штогод колькасць нелегальных мігрантаў, якія трапляюць у Беларусь, складае каля 100 тысяч чалавек. Да таго ж раней з памянёнага пагаднення выйшлі некаторыя азіяцкія дзяржавы СНД, якія ўвогуле ўвялі візавы рэжым для грамадзян з іншых краін СНД.

Новы парадак беларускі бок паспрабаваў увесці ў дзеянне з 15 сакавіка. Аднай з першых на радыкальны крок беларускіх уладаў адрэагавала Літоўская Рэспубліка. Літоўскі бок папрасіў адкласці ўвядзенне новых умоў перасячэння тэрыторыі Беларусі да таго часу, пакуль яны не будуць шырока абнародаваны. У адказ на ноту беларускі бок прыпыніў дзеянне новага парадку на два тыдні.

Юрась ДОМНІЧ.

ЯК ТОЛЬКІ зацягнула шкло ў вокнах, на небе, быццам я нехта раптоўна вывесіў, з'явілася поўна. Але ніхто з тых, хто весяліўся ў кватэры, яе не заўважыў.

Потым мімаходзь успомнілі пра тое, што ці чыталі ў газеце, ці чулі па радыё, быццам якраз сённяшнім вечарам павінна адбыцца поўнае зацьменне месяца. Малазначная гэта навіна нікога не кранула, ды і не магла ўразіць: што асаблівага ў зацьменні Месяца? Запалілі святло, потым зноў яго пагасілі, прынеслі свечкі. Гучала музыка, звінелі бакалы, спываў да столі цыгарэтны дым.

Вечарынка, між тым, заканчалася. П'яныя Ева была ў гэтыя хвіліны асабліва прыгожая. Як танчылі, яе разабрала яшчэ больш. На жанчын, здараецца, знаходзіць іншым разам нешта такое: хочацца стаць самай жада-

як ён лічыў, балаган, халоднымі шэрымі вачыма, якія ўсё прыкмячалі і нічога не пакідалі па-за ўвагай.

Ён увогуле амаль не ўжываў спіртное. Не таму, што яго арганізм не выносіў алкаголю, а па той проста прычыне, якая лягла ў аснову прыхавалася ў яго натуры: Стась быў халодны, абачлівы малады чалавек, які разлічваў усё да дробязей і ніколі не даваў волі эмоцыям.

Так і цяпер. Ён знерухомеў на некалькі секунд у агульным тлуме і слухаў тыгунёвага дыму — думаў.

— Давай памянямся, — не згадзіўся Андрэй. — Евачка ўпадала мяне, я ведаю.

— Яна з табой не пойдзе, дурачок!

— Няўжо?

Андрэй коратка размахнуўся і ўдарыў Міхася кулаком у твар. Той паспеў ухіліцца і таму не толькі збырог свой знешні выгляд, але "адказаў" саперніку нагой у жывот. Пачалася бойка.

Дзяўчаты, між тым, збіраліся. Стась зазірнуў у калідор: самы раз было вырадаць Еву. Ён лічыў сябе самым хітрым і разумным у гэтай кампаніі, у якой шмат хто,

Юры СТАНКЕВІЧ

ПОЎНАЕ ЗАЦЬМЕННЕ МЕСЯЦА

АПАВЯДАННЕ

най, каб кожны прагнуў да яе дакрануцца, даць каму-небудзь поўху ці ўвогуле скінць з сябе ўсё, што надзея. Ева хіхікала, валялася на канапе, паказваючы свае доўгія стройныя ногі, запальвала тонкую карычневага колеру дамскую цыгарэтку і пускала праз ярка-ружовыя вусны кольцы дыму.

На вечарынку завіхаліся яшчэ некалькі дзяўчат і хлопцаў. Хлопцы прывялі дзяўчат з сабой, амаль усе былі разбітыя па парах, толькі Ева, царыца гэтага звячэйнага і стыхійнага балавання, была лішняя. Якраз гэтая абставіна падагрывала пачуцці і эмоцыі.

Да Евы прысудзіўся Андрэй — плячысты хлопец, з шырокай шыяй барца, але "царыцы" хутка надакучылі яго прамалінейныя намеры, і яна ўскочыла з канапы на сустрэчу Міхасю — высокаму, чарняваму хлопцу, з гошым тварам і аддзячыла яго пацалункам у вусны.

Іншыя дзяўчаты ненатуральна ўсміхаліся, часцей прыхарошваліся ля люстэрка і ўвогуле рабілі выгляд, быццам усё гэта іх мала кранае, але раз-пораз спаквалі кідалі на Еву красамоўныя, надобрыя позіркы. Бадай, у кожнай кампаніі адна з жанчын ці ў сілу большай прыгажосці, прыцягальнасці для мужчын, ці якіх іншых здольнасцей заўсёды вызначаецца на першы план, а астатнія імкнуцца не прызнаць гэтага і нават разбурыць агульнае ўражанне. Так было і зараз.

Стась — высокі, хударлявы юнак з доўгім, вузкім тварам, цярозы, глядзеў на ўвесь гэты,

Потым зайшоў у пусты пакойчык, знайшоў тэлефон, зняў слухаўку, набраў нумар і сказаў на паўголаса:

— Стары, прывет. Выручай. Сітуацыя простая: дзесьці праз гадзінку я буду ў цябе з адной герл. Трэба дах на энны час. Аддзячу, анягож.

У слухаўцы запанавала непрацяглая паўза, а потым голас (Стась званіў свайму сябру, які жыў адзін у двухпакаёвай кватэры) адказаў:

— Вязі тады дваіх, і на маю долю. А то разбудзіш дарэмна пасярод ночы. І выліць захапі.

І сябра, пасмейваючыся, пачаў расказваць Стасю нейкую лухту: як у вёсцы, праз якую правялі чыгунку і пусцілі рух, рэзка ўзрос прырост насельніцтва, а справа была ў тым, казаў ён, што людзей сярод ночы будзілі цягнікі. Стась ведаў, што сябра ніколі не жыў ні ў якой вёсцы, увогуле расказваў яму нейкі няўдалы варыянт анекдота, але цярэў. Урэшце ў слухаўцы змоўкла і Стась таропка сказаў "чакай" і кінуў яе на рычаг.

Еву, між тым, заносіла. Яна выпіла яшчэ шампанскага, схпіла гітару і закрычала нешта ў стылі панк-року, падрабляючыся пад спявачку.

Андрэй з Міхасём у гэты час выйшлі ў калідор нібыта пакурыць. Але прыпальваць яны не сталі, а пачалі высвятляць адносіны.

— Ты ж, змей, прыйшоў сюды з дзяўчынай, вось і вядзі яе дадому, а Еву пакінь мне, — ціхамірна прапанаваў Міхась.

на яго погляд, проста "тырчэў з зямлі".

Стась спусціўся ўніз і пашукаў вачыма Еву, але дзяўчаты ўзнялі гвалт, бо разнімалі тых, хто біўся. Урэшце ён адшукаў яе. Ева выцягнула з сумачкі люстэрка і падфарбоўвала вусны. Раптам люстэрка выпала і разбілася. Ева захікала.

— Стасік, — сказала яна, — вась я люстэрка разбіла, дык ты мне скажы замест яго: праўда, я самая прыгожая?

— А можна, я табе потым раскажу?

— Калі гэта потым? Ты такі дзіўны, але не, ты — хітраван.

— Мы паедзем з табой разам. Так, Евачка? Ты разбіла люстэрка, а толькі я ведаю, як зняць суроку, — інакш табе будзе вельмі кепска.

— Ай, Стасік, мне зусім не страшна. Ты ўсё маніш, маніш. Ну, згода, згода, паедзем.

— Зараз, Евачка, — шапнуў Стась ёй. — "Тачку" злаўно і наперад.

— Так, так, — хітра ўсміхалася дзяўчына. — Едзем, Стасік!

Стась выбег на асфальт і падняў руку. Калі ж з трэцяй спробы ён спыніў таксі, Евы, шчаслівай, прыгожай і п'янянчай, побач з ім не аказалася. Не было яе і сярод дзяўчат, і з хлопцамі, і ў кватэры. Ева пайшла адна.

Хістаючыся, яна ціхенька пакрочыла ў напрамку да прыпынку аўтобуса, але тыя не зазілі з апоўначы. Ева спявала, радасна хіхікала і часам аж заходзілася ад прыступаў смеху, што так спрытна абхітрыла ўсіх і паз-

бавілася ад сваіх кавалераў. Зоркі і поўна мігцелі ў яе над галавой.

У аддзеле нумар пяць, створаным пры рэспубліканскім Міністэрстве ўнутраных спраў з мэтай пошуку прапаўшых без вестак, следчы Новікаў — лысаваты, няглы чалавек у пацёртым пінжаку, які завуць хапункамі, ужо каторы дзень выклікаў па чарзе ўдзельнікаў вечарынак. У ва ўсіх іх было алібі, следчы Новікаў ведаў гэта, але пратаколы гутарак з імі неабходна было скласці, падшыць у справу і здаць начальству.

Следчы сядзеў у сваім цесным і няўтульным кабінце, слухаў пра ўжо вядомыя яму факты і малазначныя дэталі: пра шампанскае, пра тое, як танчылі і пелі, пра гітару, пра бойку, разбітае люстэрка і ўрэшце пра поўнае зацьменне месяца.

Следчы выклікаў чарговага ўдзельніка той вечарынак і прасіў распісацца пад пратаколам. Здзіўліў следчага Новікава толькі адзін з той кампаніі — студэнт па імені Стась. Але ўжо праз якую хвіліну следчы дапаў, што гэты Стась папросту спаквала кіпіць над ім.

Студэнт гаварыў яму, што ў той вечар было поўнае зацьменне Месяца, што ён раней чытаў пра сем палётаў амерыканскіх астранаўтаў на той самы Месяц і што там яны бачылі шмат незвычайнага, але ўсё гэта засакрэчана, і што на нябачым баку спадарожніка размешчаны базы іншапланецян: там, як пчолы ў сотах, іх караблі. Следчы курчыў танную цыгарэтку маркі "Прыма" і слухаў. Далей студэнт Стась паведаміў, што, па даных уфологаў, з Зямлі ўкрадзена больш пяці тысяч чалавек. Дзеля чаго — невядома. Пэўна тымі іншапланецянамі.

І тады следчы Новікаў, стараючыся стрымлівацца, выцягнуў з сейфа пухлую папку з фотаздымкамі і пасунуў студэнту.

— Гэта тыя, каго мы потым знаходзім, — сказаў ён.

Студэнт Стась прагледзеў з палавіну, а потым раптам стаў шэры і папрасіў вады.

Следчы Новікаў наліў яму з графіна ў шклянку, пачаставаў цыгарэтай і сказаў:

— Ну а зараз пайшоў прэч.

Студэнт Стась ціха выслізнуў з кабінета, а следчы яшчэ нейкі час сядзеў і складаў даныя ў спецыяльны міліцэйскі бюлетэнь па пошуку прапаўшых: "...знікла дзяўчына васемнаццаці гадоў, бланды саніметраў, высокая, ст семдзясят сантыметраў, у блакітнай сукенцы і чырвоных туфлях-шпільках..."

Дадому ён ішоў позна ўвечары. Сутонела. У начным небе вісеў яркі, бліскучы і дакладна акрэслены Месяц.

БЕЛАРУСКАГА ДУХУ

тай грамадскай арганізацыі, якая тады сапраўды дзейсна працавала на наша нацыянальнае Адраджэнне. Такім чынам "Старажытная Беларусь" трапіла ў шмат якія замежныя беларускія асяродкі. Але найбольш яе "асела" на Беласточчыне. Я падгаварыў Міколу Іванавіча, і ён, нягледзячы на гады і зрок, пагадзіўся паўдзельнічаць у дабрачынным культурна-асветніцкім чыне на Беласточчыне. Мы заладалі ў "Рафік" паўтысячы асобнікаў — і паехалі. Ды на мяжы нам нашы беларускія мытнікі сказалі "стоп". Вярнуліся назад у Гародню. Я пайшоў да начальніка. Прозвішча яго абна-дзейвала. Але ніякім ён сваяком ні Міхасю, ні Ігару Чарняўскім не быў. Хіба што сваяком па духу. Бо калі я яму паказаў "Старажытную Беларусь" ды патлумачыў, як яна будзе дарэчы буларускай вучнёўскай

моладзі на Беласточчыне, ён адразу ж загаварыў па-беларуску, паціснуў мне руку і тут жа набраў патрэбны нумар тэлефона...

Са зменай начальства ў "Мастацкай літаратуры" доступ туды Ермаловічу быў перакрыты. "Віленскі перыяд" старажытнай Беларусі я выдаваў у выдавецтве "Бацькаўшчына". Кніга мела прыстойны, а як па цяперашнім часе, дык для беларускамоўных выданняў проста велізарны наклад (25 тысяч асобнікаў), але разышлася вельмі хутка, дзякуючы папулярнасці імя аўтара і (пагадзіцца, гэта таксама вельмі істотна) нізкай, даступнай усім цане. На жаль, апошнім часам мы часта назіраем адваротную з'яву: імкненне пагрэць рукі на беларускай патрыятычнай тэматыцы.

Напісанае Міколам Іванавічам мы планавалі выдаць асобнай

кнігай пад умоўнай назвай "Беларуская дзяржава", пачынаючы ад яе станаўлення ў Полацкім княстве, найвышэйшага ўзлёту і росквіту ў часы Вялікага княства Літоўскага і канчаючы заняпадам у складзе Рэчы Паспалітай і поўнай ліквідацыяй з уключэннем беларускіх зямель у склад Расійскай імперыі. Сродкі на гэтае грунтоўнае выданне павінны былі паступіць ад рэалізацыі кнігі "Адукуль наш род" Уладзіміра Арлова і "Беларусь на гістарычных скрыжаваннях" Янкі Запрудніка. Ды напаткала нечаканка: я са сваім выдавецтвам трапіў у няміласць.

Акрыяў і стаў на ногі толькі праз два гады. І зноў да Міколы Іванавіча з прапановай: давайце выдаваць "Беларускую дзяржаву". Ён жа толькі завохаў і развёў у роспачы рукамі. Выявілася, што за гэты час падпісаў дамову з прыватным выдаўцом, паводле

якой на працягу пэўнага часу толькі ён меў права выдаваць Ермаловіча.

Але ж неяк Мікалаі Іванавіч з той дамовай развязаўся, бо года паўтара назад сам патэлефанаваў і сказаў мне пра гэта. Але сродкаў, на жаль, у мяне тады не было.

Ды ўсё ж перакананы: кніга будзе! Толькі што Мікола Іванавіч не парадуюцца разам з намі, не патрымае яе ў руках, не прыкладзеца тварам да яе старонак, якія будуць пахнуць друкарскай фарбай.

Апрача "Беларускай дзяржавы", абавязкова патрэбны яшчэ адзін том, куды ўвойдуць "Пасля аднаго міфа", згаданыя тут "Гутаркі", надрукаваныя і не надрукаваныя ў перыёдычныя артыкулы і рэцэнзіі.

Так што досыць успамінаў і згадак. Час падумаць пра тое, як будзе ўшанавана памяць гэтага

незвычайнага чалавека, які прысвечыў і да самага астатку аддаваў жыццё Беларусі. У свой час я прапанаваў гарадскім уладам зрабіць Ермаловіча ганаровым жыхаром Наваградка. Але ў тых былі свае арыенцыры і свае ўлюбёнцы. Імя Міколы Ермаловіча можа быць нададзена культурна-асветным установам: школам, бібліятэкам і г. д. У тым ліку і беларускай зале нашай Нацыянальнай бібліятэкі, дзе ён так рупліва і самааддана працаваў, выводзячы з небыцця "на свет цэлы" старажытны Беларусі, а заадно і навучаючы, выхоўваючы сваіх маладзейшых папличнікаў, якія працавалі побач з ім.

Ужо сёння трэба падумаць і пра тое, каб яго ўскрыліная, надзвычай каларытная постаць была ўвасоблена ў адмысловым помніку, выкананым Майстрам.

Жывым жа — жыць. Такой змабілізаванасці духу і цела, якіх дамогся Мікола Ермаловіч, дасягнуць нялёгка і няпроста. Але імкнуцца да гэтага трэба. Зробленае ім абавязвае.

